

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
FILOZOFICKÁ FAKULTA
Ústav románských studií

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Lenka Pospíšilová

System minulých časů ve španělštině, francouzštině a katalánštině

The system of past tenses in Spanish, French and Catalan languages

Rok podání: 2011 v Praze

Vedoucí práce: doc. PhDr. Petr Čermák, Ph.D.

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych poděkovala vedoucímu své práce, doc. PhDr. Petru Čermákovi, Ph.D., za jeho mimořádnou ochotu a Santiagu Fariňovi za kontrolu španělského resumé.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 26.7.2011

.....

podpis

OBSAH

Záměr bakalářské práce	5
Vymezení metody práce	6
TEORETICKÁ ČÁST	
1. Vývoj románských jazyků	7
2. Funkce minulých časů složených a pravidla jejich používání	11
3. Přehled systému minulých časů v románských jazycích	14
4. Detailní popis jednotlivých jazykových systémů	21
4.1. Španělština	21
4.2. Katalánština.....	31
4.3. Francouzština.....	37
5. Přehled teoretických ekvivalencí	43
6. Porovnání systému románských jazyků s češtinou	45
7. Ke zvláštním případům v systému	48
7.1. Francouzské složené perfektum	49
7.2. Katalánské opisné perfektum	53
PRAKTICKÁ ČÁST	
8. Popis využitých korpusů	56
9. Uměle vytvořený korpus všech srovnávaných jazyků	57
9.1. Informativní texty EU	58
9.2. Literární texty	60
10. Španělský a francouzský systém ve světle paralelního korpusu Intercorp	67
10.1. Korpus Syndicate	68
10.2. Korpus literárních textů.....	72
Závěr bakalářské práce	76
Resumen	77
Resumé	79
Summary	81
Seznam použité literatury	82
Příloha č. 1	85
Příloha č. 2	89
Příloha č. 3	103

Záměr bakalářské práce

V této bakalářské práci se budeme věnovat srovnání minulých časů ve třech románských jazycích – španělštině, francouzštině a katalánštině. Hlavní důraz při tom bude kladen na porovnání existujících a kodifikovaných časů těchto jazyků v konfrontaci s běžným užíváním. Nejzajímavějším pohledem tedy bude srovnání normy a úzu. Předpokladem práce je „ztráta minulého času jednoduchého přechodem přes Pyreneje“. K ověření této teze využijeme elektronických korpusů těch jazyků, u nichž jsou dostupné, a korpusů umělých, tj. námi vytvořených, mezi jazyky zbývajícími. Hlavním těžištěm této části práce bude využití paralelních korpusů (Intercorp) vytvořených Ústavem Českého národního korpusu.

Na myšlenku srovnání minulých časů v románských jazycích nás při studiu španělštiny a francouzštiny přivedla nápadná „nivelizace“ ve vyjadřování minulosti ve druhém zmíněném jazyce. I přesto, že oba jazyky vzešly z latiny, a mají tím pádem i stejný počet kodifikovaných minulých časů (a to jak složených a jednoduchých, tak i minulých časů v oznamovacím a spojovacím způsobu), v úzu je situace diametrálně odlišná. Při běžném hovoru s rodilým mluvčím zaznamenáte ve Španělsku důsledné užívání všech nabízených minulých časů. Ve Francii oproti tomu zaslechnete časů méně, obvykle jen tři minulé časy (z nichž dva jsou složené), které mluvčímu bohatě postačí k vyjádření uplynulých dějů. Při následném studiu katalánštiny se nám situace v konfrontaci s oběma předešlými jazyky jevila ještě zajímavější. Bylo tomu tak především proto, že i v katalánštině dnes dochází k ústupu minulého času jednoduchého z běžného hovoru. Katalánský případ je však pozoruhodný z toho důvodu, že zde nedošlo ke splnutí významu dvou časů, jako je tomu ve francouzštině, kde se amalgamoval význam perfekta jednoduchého a složeného, ale k vytvoření nového, pro běžné vyjadřování příhodnějšího času, který minulý čas jednoduchý v mluveném projevu a některých typech psaných textů nahradil.

V naší práci se tedy pokusíme tyto tři jazykové systémy porovnat. Nejprve srovnáme kodifikovaná paradigmata, v nichž zdůrazníme ty časy, které jsou dnes mezi mluvčími běžně užívány. Poté přistoupíme ke srovnání struktury časů zdůrazněných v části předchozí (tj. těch časů z paradigmatu, jež jsou reálně přítomny v daném jazykovém projevu). Nakonec zaměříme svou pozornost i na porovnání těchto tří jazyků s jazykem českým. Předpokladem je, že čeština, která využívá jednoho jediného minulého času k výpovědi o uplynulých událostech, si vypomůže i jinými jazykovými prostředky k tomu, aby vyjádřila pestrost systému minulých časů ve třech zkoumaných románských jazycích. V této části práce budeme předpoklad ověřovat především pomocí paralelního korpusu a také za využití oficiálních překladů do češtiny z daných jazyků.

Vymezení metody práce

Práce se snaží aplikovat na minulé časy ve vybraných románských jazycích kontrastivní pohled. Půjde nám tedy o komparaci jednotlivých minulých časů mezi danými jazyky. Na počátku si pouze ve zkratce osvětlíme historický vývoj románských jazyků z latiny a budeme pokračovat detailním popisem jednotlivých systémů minulých časů ve všech zkoumaných jazycích. Naše metoda tedy bude synchronní – jedná se nám o osvětlení ekvivalentnosti minulých časů mezi danými jazyky.

Vzhledem k tomu, že v bakalářské práci máme omezený prostor na detailnější rozbor, představení jednotlivých časových systémů zkrátíme na potřebné minimum, tj. na základní časová paradigmata a zákonitosti používání jednotlivých časů. Těžištěm práce poté bude praktická část, v níž se pokusíme porovnat korespondence minulých časů mezi zkoumanými jazyky. Výzkum uskutečníme jednak na excerptech z literárních děl a informačních textů Evropské unie, které máme k dispozici ve všech jazykových variantách, jednak na paralelním korpusu Intercorp. Praktická část by měla potvrdit výchozí hypotézu.

V naší práci se budeme věnovat i problémům, jimž by mohl český překladatel z těchto jazyků čelit. Jelikož systém minulých časů v románských jazycích je mnohem elaborovanější než ten v jazycích slovanských, musí si čeština vypomoci jinými prostředky – například lexikálními. Tato problematika bude také součástí naší práce, i když pouze ve velmi omezeném rozsahu, a to především v praktické části.

Naše práce se snaží dané téma pojmout uceleně a systematicky. Jde především o praktický pohled na jazyk a o výzkum zákonitostí současného úzu. Doufáme však, že by naše práce mohla posloužit studentům jednotlivých jazyků tím, že by jim přinesla stručnou komparativní studii zajímavou při porovnávání minulých časů s jazyky, s nimiž se mohou okrajově setkat při studiu románské lingvistiky.

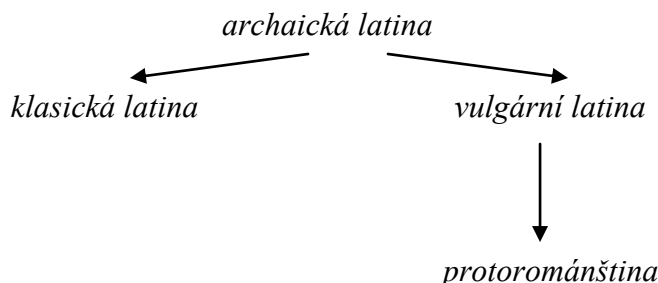
TEORETICKÁ ČÁST

1. Vývoj románských jazyků

Všechny románské jazyky mají svůj původ v latině. Tento jazyk se na území porobených států dostal prostřednictvím Římanů, a to především římských legionářů, kteří se na území objevovali a mnohdy i usazovali. Vznik románských jazyků je tedy podmíněn rozšířením latiny za hranice jejího původního teritoria. Románské jazyky se ovšem nevyvinuly z klasické latiny, nýbrž z latiny lidové.

K jazykovým změnám došlo působením mnoha faktorů. Největší vliv na diferenciaci románských jazyků ze společného latinského základu měly jazyky adstrátové, superstrátové a především jazyky substrátové, tj. jazyky kmenů, které obývaly dané území před příchodem Římanů. Proto se od sebe jednotlivé románské jazyky liší, nejznatelněji v lexikální rovině¹.

Převažující koncepce vzniku románských jazyků počítá s rozdělením vývoje již ve stadiu archaické latiny. Ta se rozdělila na latinu klasickou a vulgární. Vulgární latina poté dala vzniknout protorománštině, neboli latině ovlivněné jednotlivými místními dialekty, z nichž se poté vytvořily dané románské jazyky. Pro lepší představu uvádíme nákres²:

Druhá nejrozšířenější koncepce vzniku protorománštiny předpokládá lineární vývoj jednotlivých stádií latiny, tj. postupný přechod od latiny archaické přes klasickou až k latině vulgární a z ní vzešlé protorománštiny. Tato koncepce je však dnes již málo prosazovaná.

Proces romanizace trval několik staletí a v jeho průběhu latina postupně vytlačovala jazyk původního obyvatelstva daného území. Je nutno také dodat, že se jednalo o přirozený postup. Římané totiž svůj jazyk porobeným obyvatelům dogmaticky nevnucovali.

¹ Právě podle lexika je možné románské jazyky dělit na periferní (Iberia a Dacia) a centrální (Gallia a Italia).

² Nákres - stejně jako úvod první kapitoly – vychází z přednášek k předmětu Úvod do studia románských jazyků, které na FF UK proslovil PhDr. Jaroslav Štichauer.

Nyní si osvětlíme výše uvedené varianty latiny:

Lidová latina, nazývaná též *sermo vulgaris*, bývá nejčastěji definována jako hovorový protějšek latiny literární, klasické. Tyto dvě formy latiny se navzájem lišily tím, že klasická latina, jako každý literární jazyk, směřovala ke stálosti norem a k jejich kodifikaci, zatímco hovorový jazyk byl norem méně dbalý, byl přístupnější změnám, neuzavíral se provincializmům, nezavrhoval archaizmy a směřoval k expresivnosti.³

Všechny současné teorie se tedy jasně shodují na tom, že románské jazyky vznikly z lidové latiny. Pro ilustraci citujeme ještě španělskou publikaci:

Las lenguas románicas no proceden del denominado latín clásico, sino del latín más cercano a la lengua hablada, alejado de los cánones de la de corrección gramatical de los textos latinos clásicos, que, existente como registro latino desde los tiempos antiguos, acentúa sus características en época tardía inmediatamente antes de la aparición de las lenguas románicas: es lo que se denomina latín vulgar (y conoce sinónimos como latín familiar, latín coloquial o latín tardío que no debe confundirse con el latín medieval), cuyas variantes sociolectales preludian rasgos de las futuras variedades neolatinas. Todos los rasgos conocidos del latín vulgar que pasaron a las diferentes lenguas romances quedan englobados en el término prerromance (que significa 'previo al romance') en tanto que se da el nombre de protorromance a los hechos de lengua reconstruidos comparativa e internamente sin apoyo documental...⁴

Pro účely naší práce, tj. srovnání systému minulých časů, nás bude zajímat především vývoj minulých časů. V čem se tedy minulé časy v lidové latině lišily od vyjadřování minulosti v latině klasické?

Latina je jazyk flektivní, k vytváření jednotlivých tvarů tedy využívá jmenné a slovesné flexe. V klasické latině se téměř nevyskytují analytické časy, minulost tedy vyjadřuje převážně časy jednoduchými. Konkrétně se jedná o perfectum, imperfectum a plusquamperfectum. Tyto tři časy mají v klasické latině syntetickou podobu. Všechny románské jazyky tyto tři časy převzaly do svého systému, nejedná se však o naprostou analogii. Například tvary latinského plusquamperfecta můžeme detekovat pouze v jedné z variant španělského subjuntivu imperfecta (hablara).

---

³ Ostrá, Růžena. *Přehled vývoje románských jazyků I. Lidová latina. Francouzština*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1980.

⁴ Echenique Elizondo, María Teresa; Martínez Alcalde, María José. *Diacronía y gramática histórica de la lengua española*. Valencia : Editorial Tirant lo Blanch, 2005. s. 43-44.

Jednodušší a sumarizující vysvětlení této problematiky si vypůjčíme z publikace Jana Šabršuly:

Z jednoduchých časů převzaly všechny románské jazyky *présens* a *imperfektum*. Latinské *perfektum* převzaly jako jednoduché *préteritum* všechny románské jazyky, ale v některých dialektech zcela vymizelo a je zatlačováno minulým časem složeným.⁵

Touto citací jsme se již přiblížili ke stěžejní problematice, na niž narážíme při zkoumání vývoje systému minulých časů v románských jazycích. Již v lidové latině, která sloužila jako zdroj protorománštiny, totiž došlo k analytickému posunu při tvoření minulých časů.

Lidová latina byla v podstatě zjednodušenou formou latiny klasické. Bylo tomu tak zejména proto, že lidová latina se používala při hovoru s blízkými osobami či se služebnictvem. Simplifikace byla tudíž velkou „pomůckou“. Lidová latina se od svého klasického protějšku diferenciovala v oblasti fonetické, morfologické, syntaktické i lexikální. Došlo ke zjednodušení flexe jmenné i slovesné.

Lidová latina však začala pro vyjádření některých slovesných kategorií používat nových prostředků. V lidové latině se postupně rozšířilo užívání jiného typu slovesné perifrastické konstrukce: sloveso **habere** + přičestí (*habeo cantatum*). Tvarů tohoto bylo nejdříve používáno paralelně s klasickými tvary minulých časů, tvořenými pomocí koncovek; v dalším vývoji pak některé z klasických latinských časů byly těmito opisnými (složenými) tvary nahrazeny.⁶

Touto citací se dostáváme k jádru problematiky naší práce. Ve všech románských jazycích se vytvořily tvary složeného perfekta vzešlé z latinského přítomného času. Sémantický význam analytických tvarů je možno interpretovat jako „mít něco uděláno“. V latině tyto tvary vypadaly následovně:

habeo scriptum (n. *scriptum habeo*) = mám napsáno
teneo scriptum = držím napsáno

Tyto tvary mají v latině hluboké kořeny. Jedny z prvních písemných dokladů o použití analytického perfekta máme již od samotného Caesara:

---

⁵ Šabršula, Jan. *Úvod do srovnávacího studia románských jazyků (pro začínající romanisty)*. Ostravská univerzita, 1994.

⁶ *Ibid.*

„...*equitateum ex omni provincia coactum habet...*“

V úvodní kapitole teoretické části práce jsme se setkali s problematikou analytických časů v lidové latině. A právě složené časy minulé budou předmětem našeho zkoumání. Jsme si vědomi toho, že náš přehled vývoje románských jazyků není zpracován vyčerpávajícím způsobem. Pro účely naší práce nám však připadalo toto zjednodušující pojetí příhodnější.

Za pomoci lingvistů, jež jsme citovali, jsme se tedy snažili pochopit, proč a jak došlo ke vzniku komplexních tvarů minulých časů. V praktické části práce si ověříme, zda tendence, na niž jsme narazili u rozdílného vývoje latiny klasické a lidové (tj. fakt, že literární jazyk tíhne ke stálosti norem, zatímco jazyk lidový, jehož užíváme při běžném hovoru, je předmětem změn a tíhne k simplifikaci), do jazyka vstupuje i v dnešní době a pozměňuje tak pravidla užívání minulých časů ve zkoumaných jazycích.

2. Funkce minulých časů složených a pravidla jejich používání

Jak jsme viděli v předcházející kapitole, počátek užívání minulých časů složených můžeme vysledovat již v latině. V románských jazycích se jich však začalo hojně používat, a to z několika zásadních, zejména praktických důvodů.

Vidové rozlišení tvarů slovesných na *infectum* a *perfectum* bylo oslabené již v klasické latině, jak uvádí Růžena Ostrá ve své knize *Přehled vývoje románských jazyků*. Právě k vyjádření perfekta byly tvořeny různé perifrastické konstrukce jako například již zmiňované latinské *habeo factum*.

Z těchto perifrází postupně vznikly složené časy. Všechny analytické formy mají společnou jednu základní funkci, a tou je relativnost. Vztahují určitý děj k jinému ději, jinému okamžiku na časové ose. Svým způsobem tedy nahrazují určité lexikální prostředky, jakými jsou například časová příslovce, jichž by bylo potřeba užít pro docílení stejného efektu v češtině.

O rozšíření komplexních tvarů se můžeme přesvědčit na příkladu španělštiny. Ta rozlišuje šestnáct slovesných časů, z toho osm složených. Pro ilustraci si uveďme tabulku z knihy Jiřího Černého *Morfología española*⁷:

Formas simples:		Formas compuestas:	
I	hablo	II	<i>he hablado</i>
III	<i>hablé</i>	IV	<i>hube hablado</i>
V	<i>hablaba</i>	VI	<i>había hablado</i>
VII	hablaré	VIII	habré hablado
IX	hablaría	X	habría hablado
XI	hable	XII	haya hablado
XIII	hablara (-se)	XIV	hubiera (-se) hablado
XV	hablare	XVI	hubiere hablado

V tabulce jsme vyznačili minulé časy, jimž se budeme v naší práci věnovat.

Můžeme si velice dobře povšimnout, že každému z osmi jednoduchých časů odpovídá jeden čas složený. Očividná je i formální stránka respektivních komplexních tvarů – všechny jsou tvořeny pomocným slovesem *haber* v korespondujícím čase, za něj je připojeno přičestí slovesa nesoucího lexikální význam celé konstrukce.

⁷ Černý, Jiří. *Morfología española*. Oloumouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2008. Tabulka: Fig. 44: Formación de los tiempos compuestos, s. 109.

Z tohoto přehledu jasně vyplývá také fakt, jenž jsme zmínili v předcházející kapitole, a to primární charakter časů syntetických. Jednoduché časy jsou časy původními, vyvinuly se z latiny⁸. Složené časy jsou oproti nim mladšího data:

Los tiempos compuestos, por el contrario, se formaron todos dentro de las lenguas neolatinas y tienen su origen en la construcción premorfológica latina *habeo factum* ("mám uděláno") que, con la evolución fonética, dio lugar a *he hecho*, etc.⁹

Znovu se tedy vracíme k poznatkům z první kapitoly naší práce, a to klíčové roli vzniku latinské konstrukce *habeo + příděstí významového slovesa*. Ta totiž ovlivnila vznik všech zbývajících složených časů a potažmo i jejich formu.

A právě formální stránka je dle našeho názoru nejpraktičtější příčinou masového rozšíření složených časů. Oproti časům syntetickým jsou totiž - co se tvoření paradigmatických forem týče - znatelně snazší. Syntetické časy se tvoří přidáváním koncovek za kmen slovesa, je tedy náročnější je vytvořit a správně použít při konverzaci. Analytické časy jsou oproti tomu na vytvoření jednoduché, stačí nám pomocné sloveso, za něž dosazujeme příděstí minulé.

Tento argument tedy považujeme za zásadní. Především u mluvčích románských jazyků, kteří jsou vyhlášení svou výřečností, se jedná o nenahraditelné usnadnění mluveného projevu.

K pravidlům používání jednotlivých složených časů se dostaneme v následujících kapitolách. Zde proto pouze zopakujeme, že hlavní je jejich relativizující charakter, konkrétně vyjadřují předčasnost vzhledem k jinému ději.

... las formas compuestas siempre mantienen el significado de anterioridad (es decir, se refieren al pasado, sea absoluto, sea relativo) en comparación con las formas simples correspondientes.¹⁰

Další podstatnou vlastností všech komplexních tvarů je jejich perfektivnost:

Všechny uvedené významy vyjadřované analytickým tvarem s *haber + -do* jsou ve španělštině chápány jako aspektově perfektivní, i když k nim v rámci příslušného modu a času neexistuje žádný opoziční tvar imperfektivní. Aspektová komplexnost děje se zde prostupuje s temporálním významem relativní předčasnosti (anteriority).¹¹

---

⁸ S výjimkou futura a kondicionálu. Tvary *hablaré* a *hablaría* se vyvinuly z již románských konstrukcí (*he de hablar/había de hablar*), které daly vzniknout jednoduchým tvarům užívaným v dnešním jazyce.

⁹ Černý, Jiří. *Morfología española*, s. 109.

¹⁰ *Ibid.*, s. 109.

¹¹ Zavadil, Bohumil; Čermák, Petr. *Mluvnice současné španělštiny*. Praha : Karolinum, 2010, s. 313. Termíny význam a aspekt, které se objevují v této citaci, si osvětlíme v následující kapitole naší práce.

Všechny složené minulé časy mají tedy společnou tu funkci, že vyjadřují ukončený děj, který proběhl před jiným dějem v minulosti či v přítomnosti.

Jak uvidíme v přehledu minulých časů, jemuž se věnujeme v dalších kapitolách práce, současná tendence v románských jazycích vede ke stále frekventovanějšímu zaměňování časů syntetických za analytické. K tomuto jevu dochází v dnešní katalánštině a zejména ve francouzštině, kde se již začalo užívat i časů dvojitě složených. Podobné zákonitosti se dají vysledovat i v italštině, kde je v mluveném hovoru používáno taktéž pouze složeného perfekta (které si stejně jako francouzština až dodnes udrželo dvě pomocná slovesa), jednoduché perfektum je zde typické pro psaný projev.

Velmi zajímavá je oproti tomu konfrontace s jazyky Iberského poloostrova. V současné portugalštině je totiž tendence naprosto opačná – složené perfektum (*tenho falado*) postupně ztrácí svůj préteritní charakter a je užíváno především pro děje, které sice v minulosti začaly, avšak v momentu promluvy stále trvají.

Těžištěm naší práce je však používání minulých časů ve španělštině, v níž je doposud jasně patrná opozice mezi perfektem složeným a jednoduchým. Neměli bychom však opomenout zmínit, že v Hispánské Americe je již tento rozdíl také pomalu na ústupu. Zdejší mluvčí se ovšem neubírají cestou francouzskou nebo katalánskou, ale následující portugalský model a čím dál častěji se uchylují k užívání jednoduchého perfekta na místech, kde by evropský Španěl neváhal a užil by perfekta složeného.¹²

A právě tato disproporce v užívání forem jednoduchých a komplexních bude v centru našeho zájmu a v praktické části si ověříme, jak dalece se jednoduché perfektum vytratilo z běžného úzu v dnešní francouzštině a katalánštině.

---

¹² V některých španělských regionech dnes dochází k téže tendenci jako v Hispánské Americe, tyto oblasti jsou však v rámci poloostrovního Španělska stále v menšině.

3. Přehled systému minulých časů

Čas je jednou ze čtyř morfologických kategorií určitých slovesných tvarů.¹³ Tyto kategorie charakterizují a vytvářejí predikaci slovesa, vlastnost, která je pro tento slovní druh zásadní. Čas a s ním amalgovaný aspekt patří mezi základní predikační kategorie, jež jsou pro explicitní predikaci závazné.¹⁴ Každý finitní slovesný tvar tedy musí povinně obsahovat kategorii času, bez níž by postrádal výpovědní hodnotu.

Obsahovou motivací jazykové kategorie času je čas ontologický. Plyne od nekonečna do nekonečna a je měřitelný událostmi. Každé jednotlivé použití jazyka k formulaci myšlenkového obsahu mezi dvěma koncovými předěly (pauzami) vytváří výpovědní událost. Každá výpovědní událost rozděluje kontinuum ontologického času na tři základní časové úseky: přítomnost, budoucnost a minulost. ... minulost zahrnuje děje předčasné k výpovědní události.¹⁵

V této kapitole si nejprve stanovíme jednotnou terminologii na popisování minulých časů ve zkoumaných románských jazycích. Kodifikovaná norma minulých časů je ve všech třech jazycích identická, to znamená že teoreticky mají všechny dané jazyky stejný počet minulých časů, které se užívají v identických komunikačních situacích.¹⁶

Vzhledem k tomu, že výchozím jazykem naší práce je španělština, terminologicky budeme vycházet z *Mluvnice současné španělštiny* autorů Zavadila a Čermáka, již jsme zde již několikrát citovali či parafrázovali. Oproti převažujícímu postupu této publikace – přístupu onomaziologickému, však bude naše práce postupovat sémaziologicky. Tento pohled se nám zdá z hlediska přehlednosti jednodušší a slouží lépe našemu komparačnímu účelu. Budeme tedy postupovat od jednotlivých časů, tj. výrazových prostředků, a jejich paradigmat. Těm budeme poté přisuzovat jednotlivé temporální významy.

Vysvětleme si nyní pojmy z předchozího odstavce. Je nutné rozlišovat mezi dvěma temporálními rovinami, a to aktuální a neaktuální. Temporální rovina aktuální se orientuje na časové ose podle referenčního bodu, jímž je výpovědní událost. Výrazové prostředky, tj. gramatické časy, se tedy na této ose vztahují vždy k aktuálnímu momentu promluvy. Temporální rovina neaktuální se oproti tomu řídí okamžikem či událostí ležící v minulosti, tj. časovým úsekem neaktuálním, který vztahujeme k danému momentu v minulosti.

---

¹³ Za morfologické kategorie španělského VF v užším slova smyslu považujeme kategorii modu, času, aspektu a slovesné třídy. *Mluvnice současné španělštiny*, s. 245.

¹⁴ Parafráze *Ibid*, s. 246.

¹⁵ *Ibid*, s. 272.

¹⁶ Odchýlím z tohoto ryze teoretického systému se budeme v naší práci věnovat samostatně.

Zásadní jsou pro nás i vztahy mezi základními časovými významy. Ty vymezují primární temporální perspektivu tvořenou třemi vztahy: paralelním, perspektivním a retrospektivním. Nás bude zajímat především paralelní (současná) a retrospektivní (předčasná) temporální perspektiva (jak vyplývá z povahy minulých časů).¹⁷

Každému temporálnímu významu odpovídá určitá morfologická forma slovesa, určité paradigma (soubor gramatických tvarů vázaných na tž temporální význam), jež lze považovat za primární (centrální) výrazový prostředek daného temporálního významu. Přitom platí, že temporální významy se vyjadřují vždy amalgamovaně s významy modálními, takže nemá smysl uvažovat zvlášť o paradigmatech temporálních: vždy jde o paradigma modotemporální.¹⁸

Jsme si vědomi problematiky spojené s modalitou, vzhledem ke zjednodušujícímu charakteru naší práce jsme však nuceni jej opominout a věnovat se pouze problematice temporality. Všechny zkoumané výrazové prostředky tedy budeme uvádět v indikativu, tj. oznamovacím způsobu.

Jak jsme již zmínili, náš přehled bude postupovat od výrazových prostředků. Vždy si tedy nejdříve uvedeme přehledy jednotlivých gramatických časů, jejich paradigma a poté si uvedeme, které temporální významy daný gramatický čas vyjadřuje.

Jednotlivé časy a jejich temporální významy tedy budeme vztahovat vždy k referenčnímu bodu, jímž bude buď výpovědní událost, či určitý okamžik v minulosti. V tomto případě se jako nejjednodušší jeví následující (i když z určitého pohledu omezující) označení časů:

Čas předpřítomný

Čas minulý

Čas souminulý

Čas předminulý

Čas předminulý skonalý

Označení časů se v jednotlivých jazycích samozřejmě liší, pro zpřehlednění situace však budeme v následující komparaci časů užívat této české terminologie.

Jsme si vědomi i dalšího úskalí našeho pohledu. Tím je asymetrie mezi plánem výrazovým a významovým. V naší práci však budeme předpokládat, že struktura výrazových

---

¹⁷ V naší práci tedy pomíneme temporální význam postpréteritní, ve španělštině vyjadřován nejčastěji konstrukcemi *iba a hablar a fui a hablar*.

¹⁸ Mluvnice současné španělštiny, s. 274.

prostředků a jim odpovídajícím časovým významům je ideální, abychom poté v praktické části mohli prokázat ekvivalenci mezi minulými časy ve zkoumaných jazycích.

Čas předpřítomný (složené perfektum)

Tento minulý čas používáme k označení událostí, jež buď proběhly v minulosti, ale v časovém úseku, který ještě stále trvá, či událostí, jež svými důsledky zasahují do přítomnosti. Jedná se tedy o minulost úzce spjatou s přítomností, tj. s momentem promluvy.

Ve všech třech jazycích má identickou skladbu tvoření, jedná se o čas složený:

pomocné sloveso v přítomném čase + přičestí minulé významového slovesa

španělština	<i>he estado</i>
katalánština	<i>he estat</i>
francouzština	<i>j'ai été / je suis allé</i> ¹⁹

Již na těchto třech ukázkových větách můžeme demonstrovat, že francouzština se mírně vymyká – při tvoření tohoto času využívá dvou pomocných sloves, a to *avoir* (mít) a *être* (být), kdy s druhým jmenovaným se pojí slovesa intransitivní.²⁰

Hlavní temporální rovina, kterou tento čas označuje, je časová rovina anteprezentní. „Ta charakterizuje děj predikátoru jako předcházející výpovědní události, aspektově perfektní a zároveň aktuální (tj. vztahující se k okamžiku výpovědní události).“²¹

Tento gramatický čas je v našem přehledu jediným, který obsahuje výhradně sém aktuálnosti. Není ho tedy možné zařadit do neaktuální temporální roviny a vztáhnout k ději zakotvenému v minulosti. Vztah sekundární temporální perspektivy je tedy vždy retrospektivní, a to relativně (vzhledem k výpovědní události).

Tento čas nemá v češtině ekvivalent. Mohli bychom však vycházet z původního významu této slovesné perifráze a v ojedinělých případech (kdy nám to kontext i stylistická forma textu dovolí) použít analogického opisu:

¹⁹ V této kapitole použijeme u ilustračních vět vždy pouze 1.os.sg. Slovesa si významově neodpovídají, jde o pouhou ilustraci a přehled kodifikovaných tvarů.

²⁰ V diachronním hledisku je potřeba zmínit, že dvě pomocná slovesa pro složené tvary znala také stará kastilština. Analogicky s francouzštinou se jednalo o slovesa *ser* a *aver*. Vzhledem k synchronnímu charakteru naší práce a faktu, že v současné španělštině se komplexní tvary tvoří vždy za pomoci slovesa *haber*, tuto skutečnost pouze zmiňujeme a nebudeme se jí dále věnovat.

²¹ Mluvnice současné španělštiny, s. 275.

španělština	<i>he hecho</i>
katalánština	<i>he fet</i>
francouzština	<i>j'ai fait</i>
čeština	<i>mám uděláno</i>

Čas minulý (perfektum)

Tento minulý čas má syntetickou formu a vychází z latinského perfekta. Užíváme ho k popisu dějů, jež se odehrály v minulosti. Moment, kdy se udály, bývá často specifikován – buď lexikálně přímo ve větě, či nám z kontextu vyplývá, že se jedná o děj pevně zakotvený v minulosti (tj. období před okamžikem promluvy).

Ve všech třech jazycích má tento čas syntetickou formu. Každá slovesná třída má své vlastní sufíxy:

španělština	<i>hablé</i>	<i>comí</i>	<i>viví</i>	
katalánština	<i>cantí</i>	<i>perdí</i>	<i>sentí</i>	
francouzština	<i>je parlai</i>	<i>je finis</i>	<i>je courus</i>	<i>je cousis</i>

Toto stručné schéma nám dostačuje k tomu, abychom si povšimli nepoměru v systému tvoření minulého času jednoduchého. Španělské a katalánské působí na vytvoření snáze. Existence čtyř různých vzorů pro minulý čas ve francouzštině působí naopak složitěji. K tomuto faktu je nutno připočít i značné množství nepravidelných sloves, které formy tohoto času mají ve všech třech jazycích.

V průběhu práce se vyjádříme k tomu, co tyto komplikace způsobily a jak ovlivnily běžný úzus a používání minulého času prostého ve zkoumaných jazycích.

Tento gramatický čas vyjadřuje temporální význam préteritní. Toto označení zastřešuje dva temporální významy: perfektní a imperfektní. Jednoduché perfektum vyjadřuje tedy především temporální význam perfektní. „Ten charakterizuje děj predikátoru jako předcházející výpovědní události, aspektově perfektivní a neaktuální.“²² S perfektem složeným má tedy společný sém aspektové perfektivnosti, odlišuje se od něj však svou neaktuálností.

²² Mluvnice současné španělštiny, s. 280.

Čas souminulý (imperfektum)

Zjednodušená definice tohoto času nám říká, že označuje časově neomezené minulé děje, dále děje, které se v minulosti opakovaly či které v minulosti probíhaly současně. Nejdůležitějším použitím je však vyjádření dějové kulisy v minulosti. Tento čas nám totiž především popisuje minulost, jeho prostřednictvím nahlížíme na dobu před okamžikem výpovědi pouze částečně, jako bychom sledovali pouze úsek minulosti a popisovali ho.

Paradigmata tohoto času patří k nejjednodušším, při výuce cizího jazyka většinou není problém s pochopením a užíváním jeho tvarů:

španělština	<i>hablaba</i>	<i>comía</i>	<i>vivía</i>
katalánština	<i>cantava</i>	<i>perdia</i>	<i>sentia</i>
francouzština	<i>je parlais</i>	<i>je finissais</i>	<i>je sortais</i>

Od tohoto základního paradigmatu tvoření dle slovesných tříd se již nevyklučuje tolik nepravidelných sloves jako u minulého času jednoduchého.

Minulý čas průběhový je jedním z nejméně frekventovaných časů především proto, že se ho užívá v souslednosti časové, kde vyjadřuje simultaneitu (současnost).

Temporální význam obsažen v tomto času je préteritní, konkrétně imperfektní. „Charakterizuje děj predikátoru jako předcházející výpovědní události, aspektově imperfektivní, bez vztahu k přítomnosti (neaktuální).“²³ S jednoduchým perfektem ho tedy pojí neaktuálnost, odlišuje se od něj však (stejně jak od perfekta složeného) svou imperfektivností.

Děj vyjádřený tímto časem je nazírán a prezentován jako probíhající. Vzhledem k nějakému okamžiku v minulosti vyjadřuje fakt, že tento děj probíhal paralelně s daným okamžikem. Odtud tedy čas souminulý, charakteristický především simultaneitou s jiným časovým úsekem.

Tento čas je však zajímavý i modálně. Představíme-li si mody sémioticky aktivní, jež může vyjadřovat tento čas ve všech zkoumaných jazycích, jedná se o indikativ imperfekta a indikativ kopréterita. První jmenovaný vychází z imperfektivního pojetí děje, jak jsme naznačili již výše, druhý modus, se projevuje v souslednosti časové. Zde nám souminulý čas vyjadřuje děj simultánní s časem věty hlavní (odtud Kopréteritum).

²³ Mluvnice současné španělštiny, s. 282.

Čas předminulý (plusquamperfektum)

Jak nám naznačuje již samotný název, předminulý čas se užívá k označení dějů, které se udály před nějakým jiným momentem v minulosti. Zároveň ho užíváme k označení dějů, jež proběhly před delším časovým úsekem.

Ve všech třech jazycích má identickou skladbu tvoření, jedná se o čas složený:

pomocné sloveso v imperfektu + přičestí minulé významového slovesa

španělština	<i>había estado</i>
katalánština	<i>havia estat</i>
francouzština	<i>j'avais été / j'étais allé</i>

Stejně jako minulý čas průběhový, i tento čas se užívá v souslednosti časové, kde vyjadřuje předčasnost.

Tomuto gramatickému času můžeme přiřadit hned několik temporálních významů. Hlavní je si uvědomit, že se budeme u všech z nich pohybovat v neaktuální temporální rovině, děj vyjádřený plusquamperfectem totiž vždy vztahujeme k jinému ději ležícímu v minulosti. Zastřešujícím časovým významem by v tomto smyslu mohl být význam propréteritní. „Ten charakterizuje děj predikátoru jako přecházející nějakému ději minulému v neaktuální temporální rovině.“²⁴ Tato temporální rovina je shodná s definicí užití času uvedenou výše. Pokud bychom však v našem výčtu chtěli být preciznější, měli bychom uvést ještě další dvě temporální roviny, jež plusquaperfektum vyjadřuje. Jedná se časové roviny antekopréteritní a antepopréteritní. Tyto tři významy se však v sobě amalgamují a zásadní pro nás tedy je sém retrospektivní, jenž předminulý čas vyjadřuje bezvýhradně. Od anteprepréterita se odlišuje především svou neaktuálností.

---

²⁴ Citace Mluvnice současné španělštiny. Str. 289.

Čas předminulý skonalý

Tento analytický čas se také vyskytuje ve všech třech zkoumaných jazycích, ani v jednom se však již téměř nepoužívá. Tvoří se následujícím způsobem:

pomocné sloveso v jednoduchém perfektu + přičestí minulé významového slovesa

španělština	<i>hube estado</i>
katalánština	<i>haguí (vaig haver) estat</i>
francouzština	<i>j' eus été / je fus allé</i>

Od času předminulého se liší užším vymezením, popisuje totiž děje, jež se odehrály bezprostředně před jiným dějem minulým.

Vyjadřuje temporální význam antepreteritní. Tzn. že charakterizuje děj predikátoru jako bezprostředně přecházející nějakému ději v minulosti. V současném jazyce však bývá nahrazován plusquamperfektem či jednoduchým perfektem, a to v naprosto identických situacích.

V tomto výčtu ekvivalencí v systému minulých časů zkoumaných románských jazyků chybí dva časy, jež budou pro svou ojedinělost a výlučnost ze systému popsány v následujících přehledech jednotlivých jazyků. Jedná se o katalánské opisné perfektum (passat perifràstic) a francouzskou blízkou minulost (passé récent), kterou v přehledu uvádíme i přes její odlišný charakter.²⁵

---

²⁵ Francouzské passé récent odpovídá po formální stránce španělským infinitivním konstrukcím.

4. Detailní popis jednotlivých jazykových systémů

V této kapitole si podrobně představíme jednotlivé zkoumané jazyky a jejich systém minulých časů. Jazykovým systémům se budeme věnovat nejdříve postupně, jejich shrnutím se budeme zabývat až v kapitole následující. Jelikož výchozím jazykem naší práce je španělština, bude jí věnováno nejvíce prostoru.

V tomto detailním popisu již budeme ke zkoumaným jazykům a jejich systému minulých časů přistupovat čistě didaktickým způsobem, důraz bude kladen na situace, v nichž jsou jednotlivé časy užívány.

4.1. Španělština

Španělský systém časů bývá někdy pro cizince tím největším úskalím při studiu jazyka. Kromě toho, že disponuje mnohem vyšším počtem minulých časů než čeština, všechny tyto oficiálně kodifikované časy se užívají v běžné řeči²⁶. Je tedy potřeba se jim naučit a umět je použít ve vhodnou chvíli.

V této podkapitole budeme užívat španělské terminologie a u jednotlivých časů budeme taktéž odkazovat na předcházející kapitolu, kde byl ve zkratce prezentován systém minulých časů ve všech románských jazycích.

Pretérito perfecto compuesto

Tento čas jsme v předchozí kapitole definovali jako čas předpřítomný. Český název nám již napovídá, že tento minulý čas bude mít určitou spojitost s přítomností.

Po formální stránce se tvoří pomocným slovesem haber, které je v přítomném čase, a přičestím minulým. Participiu se v naší práci věnovat nebudeme. Uveďme si jen, že koncovky se liší dle slovesné třídy.²⁷ Zde si pro ilustraci uvedeme tvary se slovesem hablar:

<i>he hablado</i>	<i>hemos hablado</i>
<i>has hablado</i>	<i>habéis hablado</i>
<i>ha hablado</i>	<i>han hablado</i>

²⁶ Z úzu vymizel pouze tvar subjuntivu budoucího času *hablare*, který se zachoval v právnických textech, dále jemu odpovídající komplexní tvar *hubiere hablado* a tvary času předminulého skonalého *hube hablado*. Tato situace je mezi románskými jazyky ojedinělá, např. ve francouzštině se z běžné komunikace vytratila téměř polovina kodifikovaných časů.

²⁷ Hablar – hablado, comer – comido, vivir – vivido. Nepravidelnost se v participiu objevuje pouze u pár sloves.

Podle definice Libuše Prokopové se „*předpřítomným časem vyjadřují minulé děje, které mají nějaký vztah, nějaké spojení s přítomností, zasahují do přítomnosti, souvisejí s ní. Spadají do časového úseku, který dosud neuplynul, jako je hoy, esta tarde, esta semana, este mes, este año, ahora, todavía apod.*“²⁸

Předpřítomný čas tedy použijeme v situaci, kde má uplynulá událost nějaký vztah k přítomnosti. Při výuce jazyků, které tímto časem disponují, se často uvádí příkladové věty typu:

Hoy me he comprado unos zapatos nuevos. Dnes jsem si koupil nové boty.

V této větě je totiž naprosto patrný důsledek akce v minulosti do přítomnosti, a to i bez příslovce *dnes*. Pro ilustraci je však příhodnější časové určení uvést. Koupil jsem si nové boty a teď je mám. Nezajímá nás, kdy přesně k této události došlo.

Podívejme se nyní na zjednodušenou španělskou definici tohoto času:

El pretérito perfecto expresa una acción pasada, pero que guarda relación con el momento presente. La acción se proyecta en el momento presente. El pretérito perfecto está asociado a expresiones temporales que indican tiempo no terminado (*este mes, hoy, este año, etc.*).²⁹

České i španělské definice se tedy shodují. Jedním z nejdůležitějších indikátorů k použití tohoto času jsou příslovečná určení. Ta povětšinou signalizují již zmiňovaný vztah k přítomnosti. Kromě „neukončených časových úseků“ jako *hoy, esta semana, este año...*, jde o příslovce jako *ya, siempre, alguna vez*, která nejčastěji značí zkušenost, událost, jež je svým charakterem určující pro moment výpovědi.

Problematika užívání tohoto času pro českého mluvčího může spočívat v tom, že v češtině nemáme přímou ekvivalenci (stejně jako u většiny minulých časů v románských jazycích).

Sloveso v češtině může být v minulém čase, označuje-li však stav jako důsledek děje, užívá se i v přítomném čase.³⁰

Pokud je tedy v češtině nutné explicitovat, že se jedná o děj úzce spjatý s přítomností, užitíme místo minulého času přezentu (problematice překladu minulých časů do češtiny se

²⁸ Prokopová, Libuše. *Španělština*. Praha : LEDA, 2000, s. 269.

²⁹ <http://web.grinnell.edu/courses/spn/f09/spn343-01/grammatica/pdf/VE0102_AB/VE0102_B2.pdf> s. 26.

³⁰ Králová, Jana; Krbcová, Milada; Dekanová, Alena; Chacón Gil, Pablo. *¿Fiesta! Plzeň* : Fraus, 2000, s.76.

budeme věnovat dále, v kapitole 6). Z možností převedení do češtiny je však jasně patrné, že pretérito perfecto compuesto je čas stojící na pomezí minulosti a přítomnosti, jednoznačný model převádění platný ve všech situacích tedy uvést nelze.

Pretérito perfecto simple

Minulý čas jednoduchý (nebo také dokonavý, k vidovosti románských minulých časů viz kapitola 6) je nejužívanějším minulým časem v současné španělštině. Je to dáno také tím, že v Hispánské Americe bývá ve většině případů používán i v situacích, v nichž by Španěl užil perfekta složeného.

Jednoduchý minulý čas vyjadřuje děje, které se v minulosti staly nebo byly uskutečněny. Jedná se tedy především o takové děje, které se udály v okamžiku před promluvou, považujeme je za dokončené a pro mluvčího není důležité, zda jsou nějak svázány s přítomností.

Uveďme si nyní paradigma pravidelných sloves:

HABLAR (1. slovesná třída)

<i>hablé</i>	<i>hablamos</i>
<i>hablaste</i>	<i>hablasteis</i>
<i>habló</i>	<i>hablaron</i>

COMER (2. slovesná třída)

<i>comí</i>	<i>comimos</i>
<i>comiste</i>	<i>comisteis</i>
<i>comió</i>	<i>comieron</i>

VIVIR (3. slovesná třída)

<i>viví</i>	<i>vivimos</i>
<i>viviste</i>	<i>vivisteis</i>
<i>vivió</i>	<i>vivieron</i>

Z tohoto přehledu si můžeme povšimnout, že koncovky pro slovesa 2. a 3. třídy jsou identické. Tvoření minulého času jednoduchého se tedy nezdá až tak náročné, je však potřeba brát v potaz nepravidelná slovesa, kterých není málo. Nepravidelnost se objevuje často také v

písemné formě, vzhledem ke koncovkám minulého času jednoduchého by totiž docházelo k nežádoucím změnám ve výslovnosti.³¹ U těchto sloves je tedy nutné měnit pravopis.

Nyní se vraťme k pravidlům užívání minulého času jednoduchého. Nejprve se podívejme na české definice. Ty nám říkají, že tento čas „označuje minulé děje, které proběhly v časově ohraničeném úseku, který mluvčí považuje za ukončený“ a užívá se také „pro označení ukončených minulých dějů, které po sobě následují.“³²

Analogicky k času předpřítomnému se zde tedy opět setkáváme s časovými indikátory, které nás neomylně navedou na použití minulého času jednoduchého. Jedná se především o výrazy typu *ayer, el año pasado, la semana pasada...* Tato příslovečná určení času označují úsek v minulosti, jenž je již ukončený, a tudíž i událost, již popisujeme minulým časem jednoduchým, považujeme za dokonanou.

Este tiempo expresa el desarrollo de una acción verbal que se presenta como terminada en el momento en el que se encuentra el que habla, pudiendo mediar un período mayor o menor de tiempo entre el momento en el que se realizó la acción y el presente de quien habla. Existe una estrecha relación entre el indefinido y los adverbios o locuciones adverbiales que expresan tiempo completo: *ayer, anoche, la semana pasada, el año pasado, entonces, aquel día* y otros similares; hecho importante para el contraste con el presente perfecto. Es el tiempo idóneo para narrar la sucesión de hechos.³³

Španělská definice se shoduje s pravidly českými. Pokud bychom tedy při výuce španělštiny jako cizího jazyka použili obdobnou příkladovou větu jako u času předpřítomného, nejvhodnější by opět bylo přidat i časové určení:

Ayer me compré unos zapatos nuevos. Včera jsem si koupil nové boty.

Z tohoto příkladu je tudíž patrné, že mluvčí považuje děj za ukončený. Včera byl na nákupu a pořídil si nové boty. Těžištěm výpovědi tedy není žádný vztah minulého aktu k okamžiku promluvy, jde o prosté konstatování toho, co se dělo včera.

Při srovnání použití minulého času jednoduchého a složeného je tedy hlavní opozicí právě přímá souvislost s přítomností, tj. okamžikem promluvy.

---

³¹ K těmto změnám dochází u sloves zakončených v infinitivu na -car, -cer, -gar, -ger, -gir a -zar.

³² ¡Fiesta! s. 120.

³³ <http://web.grinnell.edu/courses/spn/f09/spn343-01/grammatica/pdf/VE0102_AB/VE0102_B2.pdf> s.2.

Pretérito imperfecto

V předešlé kapitole jsme tento čas označovali jako souminulý. Toto označení vychází z nejčastějšího způsobu použití tohoto času, a to k popisu skutečností, které v minulosti probíhaly ve stejný okamžik jako další událost, nejčastěji ukončená.

HABLAR

<i>hablaba</i>	<i>hablábamos</i>
<i>hablabas</i>	<i>hablabais</i>
<i>hablaba</i>	<i>hablaban</i>

COMER

<i>comía</i>	<i>comíamos</i>
<i>comías</i>	<i>comíais</i>
<i>comía</i>	<i>comían</i>

VIVIR

<i>vivía</i>	<i>vivíamos</i>
<i>vivías</i>	<i>vivíais</i>
<i>vivía</i>	<i>vivían</i>

Z paradigmat slovesných tříd vyplývá, že 2. a 3.třída užívá pro tvoření tohoto času stejné koncovky. Ty se přidávají za infinitivní kmen slovesa (tj. infinitiv po odtržení koncovek -er a -ir). Čas souminulý tedy není tak složité vytvořit, navíc pouhá tři španělská slovesa tvoří tvary nepravidelně.

Nyní k jeho užití. Imperfektum používáme k označení minulých dějů, které trvaly po určitou dobu. Narozdíl od času jednoduchého nás však v tomto případě nezajímá, jak dlouho událost trvala, kdy se uskutečnila či zda byla dokončena. Na děj nenahlížíme v jeho celistvosti, v potaz bereme pouze moment, v němž tato událost „trvala“, tzn. byla ve svém průběhu. Dále ho používáme pro označení dějů repetitivního charakteru, tedy takových, které se v minulosti opakovaly. Především však souminulý děj užíváme k popisu okolností.

Pro ilustraci uvádíme opět i španělskou definici:

El imperfecto expresa una acción pasada cuyo principio y cuyo fin no nos interesan; solamente se atiende al transcurso de la acción, a su progreso, sin prestar atención a sus límites temporales (también se usa con expresiones de tiempo que indican pasado).

Usamos el imperfecto para:

1. Expresar una acción habitual o repetida en el pasado. En las oraciones suele ir acompañado por expresiones temporales que marcan la repetición: todos los días, siempre, cada día, frecuentemente, etc.). En ocasiones las acciones pasadas repetidas o habituales se expresan en indefinido porque el hablante ve en ellas un solo conjunto de hechos y las trata, por tanto, como un hecho puntual.

En este sentido es necesario mencionar que la acción habitual o repetida acompañada de un complemento que la sitúa en un espacio cerrado de tiempo (el verano, la Navidad, etc.) se expresa con frecuencia en indefinido porque el uso del imperfecto haría que también el complemento se entendiera como repetido.

2. Expresar simultaneidad con otra acción o condición.

3. Describir: a. Una escena o situación en el pasado. b. Estados emocionales y actividades mentales en el pasado. c. Estados, condiciones y características físicas.

5. Expresar cortesía.

6. Expresar tiempo y edad en el pasado.

7. Puede convertirse en un sustituto del condicional simple para expresar una acción futura en relación a otra pasada.³⁴

Ze španělské definice jsme se dozvěděli, že souminulého času se užívá také ve zdvořilostních frázích.

Nejjednodušším vysvětlením pro studenta španělštiny by tedy byla následující opozice: miulý čas jednoduchý vyjadřuje děj, událost, čas souminulý (označován také jako minulý průběhový) zase okolnosti, situaci.

Pokud bychom pokračovali v příkladových větách, uvedme si nejprve tuto:

Ayer me compraba unos zapatos nuevos. Včera jsem si kúpoval nové boty.

Stojí-li věta osamoceně, můžeme ji chápat tak, že mluvčí nahlíží na situaci v jejím průběhu. Neoznamuje nám tudíž, zda si boty skutečně zakoupil. Z jeho výpovědi víme pouze to, že byl včera v obchodě a nějaké boty si zkoušel. V tomto případě bychom sloveso do češtiny museli převést jako nedokonavé. Tato formulace však není běžná a rodilý mluvčí by ji nejspíš nepoužil.

---

³⁴ Citace http://web.grinnell.edu/courses/spn/f09/spn343-01/grammatica/pdf/VE0102_AB/VE0102_B2.pdf. Str. 3-4.

Příhodnější by proto byla jedna z následujících vět:

Ayer me compraba unos zapatos nuevos cuando me sonó el teléfono.

Včera jsem si kupoval nové boty, když vtom mi zazvonil telefon.

Cuando era joven me compraba unos zapatos nuevos cada mes.

Zamlada jsem si kupoval nové boty každý měsíc.

Z prvního příkladu nám jasně vyznívá použití souminulého času k popisu okolností. Když jsem něco dělal, stalo se něco jiného. Je zde také jasně patrná opozice perfektivnosti při překladu do češtiny. Sloveso v čase průběhovém jsme do češtiny převedli nedokonavým slovesem, minulému času jednoduchému odpovídá sloveso dokonavé. S naprostou jistotou jsme si tudíž ověřili imperfektivní charakter souminulého času. Tato opozice však nemůže být na překlad do češtiny aplikována automaticky v každém případě (viz dále). Ve druhém případě vidíme použití imperfekta při popisu děje repetitivního charakteru (ten je intenzifikován časovým určením *cada mes*).

Pretérito pluscuamperfecto

Pluscuamperfectum, neboli čas předminulý, užíváme k popisu dějů, které nastaly před jiným dějem minulým.

Jedná se o čas analytický, skládá se z pomocného slovesa haber v imperfektu a příčestí minulého významového slovesa:

<i>había hablado</i>	<i>habíamos hablado</i>
<i>habías hablado</i>	<i>habíais hablado</i>
<i>había hablado</i>	<i>habían hablado</i>

Kromě dějů předcházejících jiné uplynulé situaci ho používáme i k označení dějů, které se udály před dlouhou dobou.

El pretérito pluscuamperfecto expresa una acción o proceso pasado y terminado anterior a otro también pasado. En ocasiones puede sustituir al pretérito simple para señalar la rapidez con la que se produce un hecho. Aparece con expresiones del tipo *al instante, al momento, etc.*³⁵

Nejčastěji se s tímto časem setkáme v souslednosti časové (viz dále). Ani tento čas nemá v současné češtině ekvivalent³⁶ a při překladu nám může taktéž působit potíže.

Uveďme si opět ilustrační větu:

Antes de ir a España me había comprado unos zapatos nuevos.

Před odjezdem do Španělska jsem si koupil nové boty.

Pro pochopení užití plusquamperfeta je lepší v modelových větách uvádět vždy i relativní děj minulý, k němuž událost vztahujeme. V našem případě jsme si proto vypomohli infinitivní konstrukcí *antes de ir*.

Pretérito perfecto anterior

Předminulý čas skonalý je jediným španělským minulým časem, který v běžném hovoru již zanikl a bývá nahrazován časem minulým jednoduchým či časem. Jeho tvary jsou tedy především knižní.

Jedná se o třetí analytický čas ve španělském systému. Tvoří se pomocí slovesa *haber* v minulém čase jednoduchém a minulým příčestím významového slovesa:

<i>hube hablado</i>	<i>hubimos hablado</i>
<i>hubiste hablado</i>	<i>hubisteis hablado</i>
<i>hubo hablado</i>	<i>hubieron hablado</i>

Tento čas vyjadřuje děje, které se staly bezprostředně před jiným dějem minulým, jenž je vyjádřen slovesem v jednoduchém perfektu. Jediný rozdíl oproti času předminulému je tedy zmíněná bezprostřednost děje. Ta bývá signalizována předložkami jako jsou *apenas, luego que, después que...*

³⁵ <http://web.grinnell.edu/courses/spn/f09/spn343-01/grammatica/pdf/VE0102_AB/VE0102_B2.pdf>
s. 32.

³⁶ Důležité je uvědomit si, že ekvivalent neexistuje pouze v praktickém použití jazyka, teoreticky v češtině máme zachován tvar plusquamperfekta. Této problematice se budeme věnovat v kapitole 6.

Pro ilustraci si opět uvedme naši příkladovou větu:

Apenas me hubs comprado unos zapatos nuevos, se me rompió el tacón.

Jen co jsem si koupil nové boty, ulomil se mi podpatek.

Pro předminulý čas skonalý bohužel nebudeme mít v praktické části práce tolik prostoru. Je tomu tak především proto, že v se v běžném jazyce dnes již téměř nevyskytuje. Zmiňujeme ho zde jen okrajově, aby byl náš popis španělského systému minulých časů kompletní. Běžná praxe v současném jazyce je nahrazovat tento čas jednoduchým perfektem (či plusquamperfektem):

Apenas me compré unos zapatos nuevos, se me rompió el tacón.

Concordancia de los tiempos

Španělština (stejně jako další dva zkoumané románské jazyky) uplatňuje v nepřímé řeči souslednost časů. „Základní pravidlo zní, že časy sloves ve větách vedlejších se přizpůsobují času slovesa ve větě hlavní.“³⁷

Jelikož v češtině se tento princip nedodrhuje, je třeba si dávat na souslednost časů velký pozor, a to především při překladu.

Pokračujme nyní v demonstraci s našimi příkladovými větami:

*Juan me **dijo** que se **compraba** unos zapatos nuevos cada mes.*

Juan mi řekl, že si kupuje nové boty každý měsíc.

Pokud by sloveso v řídící větě bylo v čase přítomném, sloveso v závislé větě by bylo v tomtéž čas: *Juan me dice que se compra unos zapatos nuevos cada mes.* Všimněme si, že pokud je sloveso ve větě hlavní v čase minulém a my potřebujeme vyjádřit, že obě činnosti

---

³⁷ Prokopová, Libuše. *Španělština*. s. 294.

probíhaly souběžně, tj. ve stejném okamžiku, užijeme indikativu kopretérita³⁸, dle terminologie užívané v naší práci imperfekta (času souminulého). Minulý čas průběhový nám tedy v souslednosti časové vyjadřuje simultaneitu (jak naznačuje předpona *ko-* v názvu modotemporálního významu dle Zavadila a Čermáka).

Juan me dijo que se había comprado unos zapatos nuevos.

Juan mi řekl, že si koupil nové boty.

Stejný případ nastává i u této věty. Přítomný čas ve větě hlavní by způsobil, že ve větě vedlejší bychom použili jeden z minulých časů - předpřítomný či minulý jednoduchý: *Juan me dice que se ha comprado / que se compró unos zapatos nuevos*. Chceme-li vyjádřit předčasnost vzhledem k času věty řídící, v souslednosti užijeme indikativu propréterita, jenž se formou shoduje s časem předminulým. Plusquamperfektum tedy v souslednosti časové vyjadřuje anterioritu.

Juan me dijo que se compraría unos zapatos nuevos.

Juan mi řekl, že si koupí nové boty.

Vzhledem k předmětu naší práce se o posterioritě vzhledem k času věty hlavní zmíníme pouze okrajově. Chceme-li vyjádřit, že nějaký děj následoval po okamžiku věty hlavní, budoucí čas (který bychom použili v případě, že by sloveso řídící věty bylo v čase přítomném: *Juan me dice que se comprará unos zapatos nuevos*.) nahradíme indikativem metapréterita (formálně se shodujícím s tvary kondicionálu).

---

³⁸ Dle terminologie Bohumila Zavadila a Petra Čermáka. Při výuce španělštiny jako cizího jazyka se běžně uvádí, že sloveso posuneme do imperfekta, jelikož formálně jsou tyto dva modotemporální významy totožné. V textu je proto tento termín explicitován v souladu s naší terminologií.

4.2. Katalánština

Nyní si představíme systém minulých časů v katalánštině. Přehled bude již o trochu stručnější než výše uvedený španělský, vycházet budeme především z českých publikací.

U katalánštiny (ani u francouzštiny) již nebudeme uvádět příkladové věty. Praktickému používání časů se budeme věnovat ve druhé části práce.

Pretèrit indefinit

Předpřítomný čas (či minulý čas složený) se v katalánštině tvoří stejně jako v ostatních dvou zkoumaných jazycích. Jedná se o analytický čas složený z pomocného slovesa *haver* v přítomném čase a příčestí minulého významového slovesa:

<i>he cantat</i>	<i>hem cantat</i>
<i>has cantat</i>	<i>heu cantat</i>
<i>ha cantat</i>	<i>han cantat</i>

Tvoření je téměř identické se španělským časem předpřítomným, v katalánštině se však setkáváme s více nepravidelnostmi v příčestí, a to i u nejfrekventovanějších sloves.³⁹

V katalánštině se můžeme setkat i s tím, že je tento čas označován jako *passat acabat proper*, tj. minulý čas dokonavý blízký. Tento název nám tedy již prozrazuje, že označuje ukončené děje, které se odehrály nedávno.

Používá se ve stejných případech jako ve španělštině, vyjadřuje děje minulé, které mají vztah k současnosti, a děje, které probíhají v dosud neukončeném časovém úseku či se odehrály relativně krátce před okamžikem výpovědi.

---

³⁹ např. *ser i estar : estat, tenir: tingut.*

Pretèrit perfet simple

Minulý čas jednoduchý má i v katalánštině syntetický tvar, který se tvoří připojením koncovek ke kmeni slovesa:

CANTAR (1. slovesná třída)

<i>cantí</i>	<i>cantàrem</i>
<i>cantares</i>	<i>cantàreu</i>
<i>cantarà</i>	<i>cantaren</i>

TEMER (2. slovesná třída)

<i>temí</i>	<i>temérem</i>
<i>temeres</i>	<i>teméreu</i>
<i>temeré</i>	<i>temeren</i>

DORMIR (3. slovesná třída)

<i>dormí</i>	<i>dormírem</i>
<i>dormires</i>	<i>dormíreu</i>
<i>dormí</i>	<i>dormiren</i>

Při jeho časování se však i v katalánštině objevují četné nepravidelnosti, a to především u 2. slovesné třídy. A to bylo důvodem k následující disproporcii v systému časů – minulého času jednoduchého se užívá již jen v psaném projevu. V běžném hovoru (a téměř bez výjimky již i v projevech psaných) byl nahrazen tvary minulého času opisného. Tomu se budeme věnovat níže v přehledu katalánských časů a věnujeme mu i samostatnou kapitolu.

Minulý čas jednoduchý vyjadřuje v katalánštině – stejně jako ve španělštině – dokončené minulé děje.

Pretèrit perfet perifràstic

Minulý čas opisný je katalánskou zvláštností, proto se mu budeme věnovat především v kapitole 7.2. Nyní si ho pouze krátce představíme.

Tvoří se z tvarů pomocného slovesa *anar* a infinitivu, který je za časované sloveso připojen asyndeticky. Je potřeba si uvědomit a dávat pozor na fakt, že časování pomocného slovesa *anar* se plně neshoduje s paradigmatem svého homonymního plnovýznamového slovesa.⁴⁰

<i>vaig cantar</i>	<i>vam cantar</i>
<i>vas cantar</i>	<i>vau cantar</i>
<i>va cantar</i>	<i>van cantar</i>

Pomocné sloveso má v některých osobách možnost dvojího tvaru:

<i>vàreig cantar</i>	<i>vàrem cantar</i>
<i>vares cantar</i>	<i>vàreu cantar</i>
-	<i>varen cantar</i>

Tyto druhotné tvary patří k méně užívaným, především tvar 1.os.sg.

Podle definice užití času zjistíme, že minulý čas opisný se používá ve stejných situacích jako minulý čas jednoduchý. Vyjadřuje tedy děje dokončené v minulosti. Je však časem, který dnes přešel do běžného úzu a téměř ve všech aspektech komunikace nahradil čas minulý jednoduchý. Bývá označován i jako *passat acabat llunyà*, což znamená vzdálená ukončená minulost.

V učebnicích katalánštiny bývá uváděn jako jediný možný čas k vyjádření ukončených dějů v minulosti, minulý čas jednoduchý se zmiňuje pouze jako prostředek literární.

S tímto časem se setkáme v projevu mluveném i psaném. V praktické části práce si ověříme, jak dalece je tento čas používán i v literatuře, a zda je jeho použití srovnatelné se španělským minulým časem jednoduchým.

Dalším úskalím pro cizího mluvčího je poté možnost záměny tohoto času s opisnou vazbou vyjadřující blízkou budoucnost. Ta se totiž v katalánštině tvoří stejným způsobem jako ve španělštině i francouzštině, tj. pomocným slovesem *anar* v přítomném čase a

---

⁴⁰ Anar (jít): *vaig, vas, va, anem, aneu, van* (present d'indicatiu).

infinitivem připojeným pomocí předložky a (*vaig a cantar*). V tomto případě se jedná o skutečné plnovýznamové sloveso *jít*, ne o sloveso pomocné, a časuje se tedy stejně, jak je uvedeno v poznámce.

Pretèrit imperfet

Souminulý čas v katalánštině tvoříme připojením koncovek k infinitivnímu kmenu slovesa, jedná se tedy o čas jednoduchý:

CANTAR

<i>cantava</i>	<i>cantàvem</i>
<i>cantaves</i>	<i>cantàveu</i>
<i>cantava</i>	<i>cantaven</i>

TEMER

<i>temia</i>	<i>temíem</i>
<i>temies</i>	<i>temíeu</i>
<i>temia</i>	<i>temien</i>

DORMIR

<i>dormia</i>	<i>dormíem</i>
<i>dormies</i>	<i>dormíeu</i>
<i>dormia</i>	<i>dormien</i>

Můžeme si povšimnout, že po formální stránce se souminulý čas velmi podobá španělštině. Ve výslovnosti se podobnost v některých osobách stává až identickou, katalánské neznělé /e/ se totiž vyslovuje téměř jako /a/. V katalánštině se však setkáváme s více nepravidelnými slovesy.

Identické je i použití tohoto minulého času v obou jazycích Iberského poloostrova. Souminulý čas v katalánštině užíváme k vyjádření děje, který v minulosti trval po nějakou dobu, dále pro děj, který se v minulosti opakoval a také k popisu a líčení vlastností.

V katalánštině bývá často označován i jako *passat inacabat*, tj. minulý čas nedokonavý (nedokončený). To nám napovídá, že při překladu do češtiny bychom si mohli vypomoci nedokonavými slovesy. Tuto teorii si ověříme v praktické části práce.

Pretèrit plusquamperfet

Předminulý čas má i v katalánštině složené tvary, které se tvoří pomocí slovesa haver v imperfektu a příčestí minulého významového slovesa:

<i>havia cantat</i>	<i>haviem cantat</i>
<i>havies cantat</i>	<i>haviéu cantat</i>
<i>havia cantat</i>	<i>havian cantat</i>

Podoba se španělštinou je zde opět více než nápadná. A shody nalezáme i v pravidlech používání tohoto času. Předminulý čas vyjadřuje předčasnost ve vztahu s jiným dějem minulým. Používáme ho tedy k označení dějů, které se v minulosti udály před jiným dějem, vyjádřeným povětšinou minulým časem jednoduchým (v katalánštině perfektem opisným).

Pretèrit anterior

Poslední z časů našeho katalánského přehledu opět odpovídá jednomu z časů španělských – času předminulému skonalemu. Jedná se taktéž o čas analytický tvořený pomocným slovesem haver v minulém čase jednoduchém a příčestím významových sloves:

<i>haguí cantat</i>	<i>haguérem cantat</i>
<i>hagueres cantat</i>	<i>haguéreu cantat</i>
<i>hagué cantat</i>	<i>hagueren cantat</i>

<i>vaig haver cantat</i>	<i>vam haver cantat</i>
<i>vas haver cantat</i>	<i>vau haver cantat</i>
<i>va haver cantat</i>	<i>van haver cantat</i>

Jak jsme již zmínili, minulý čas jednoduchý je v současné katalánštině nahrazován minulým časem opisným. I proto se u předminulého času skonaleho setkáváme s dvojími tvary – sloveso haver můžeme použít buď v čase minulém jednoduchém, či ve tvaru opisném, jak jsme uvedli ve druhé tabulce.

Použití předminulého času skonalého odpovídá španělským pravidlům – označuje děje, které se staly bezprostředně před jiným dějem minulým. Ani v katalánštině však tento čas není obzvláště používaný, bývá nahrazován lexikálními prostředky.

Souslednost časová

V katalánštině se také setkáváme se sousledností časů. I zde je tedy nutno řídit se větou hlavní a pokud je její sloveso v minulém čase, musí dojít k posunu časů i ve větě vedlejší. Stejně jako ve španělštině vyjádříme současnost s dějem věty hlavní časem souminulým a předčasnost vzhledem k řídicímu slovesu časem předminulým.

K souslednosti časů dochází, pokud je sloveso ve větě hlavní v minulém čase jednoduchém (opisném) či souminulém. Je-li řídicí sloveso v předpřítomném čase, k posunu docházet nemusí, avšak může – stejně jako ve španělštině.

4.3. Francouzština

Nyní si popíšeme systém minulých časů posledního románského jazyka zkoumaného v naší práci. Opět vycházíme primárně z česky psané příručky, konkrétně z *Francouzské mluvnice*.⁴¹

Passé composé

Složené perfektum, či dle terminologie z úvodu naší práce čas předpřítomný, je analytickým časem, stejně jako ve španělštině a v katalánštině. Ve francouzštině však veškeré složené časy obsahují dvě pomocná slovesa⁴².

Prvním z nich je *avoir* (mít) a druhým *être* (být). Druhé jmenované má užší vymezení sloves, která se s ním pojí – jde o slovesa zvratná a intransitivní. Uveďme si nyní paradigmata s oběma pomocnými slovesy:

<i>j'ai trouvé</i>	<i>nous avons trouvé</i>
<i>tu as trouvé</i>	<i>vous avez trouvé</i>
<i>il a trouvé</i>	<i>ils ont trouvé</i>

<i>je suis arrivé</i>	<i>nous sommes arrivés</i>
<i>tu es arrivé</i>	<i>vous êtes arrivés</i>
<i>il est arrivé</i>	<i>ils sont arrivés</i> ⁴³

Tento čas vyjadřuje jednorázový děj v minulosti ukončený, minulý děj, který se udál jen jednou a jehož trvání je vymezeno a děj ukončený v blízké budoucnosti. Ze své povahy předpřítomného času by se stejně jako ve španělštině a francouzštině mělo jednat o děj, který je úzce svázán s okamžikem promluvy. Vzhledem ke změnám v užití tohoto času, k nimž v současné francouzštině došlo, je však jeho užití identické s minulým časem jednoduchým, jelikož ho v komunikačním aktu složené perfektum plně nahradilo (viz kapitola 7.2.).

---

⁴¹ Hendrich, Josef; Radina, Otomar; Tláskal, Jaromír. *Francouzská mluvnice*. Plzeň : Fraus, 2001.

⁴³ Povšimněme si, že při užití pomocného slovesa být je nutno dodržovat shodu v osobě a čísle.

Passé récent

Tento čas je spíše opisnou vazbou. Tvoří se pomocí slovesa venir v přítomném čase následovaném předložkou de a infinitivem významového slovesa:

<i>je viens de trouver</i>	<i>nous venons de trouver</i>
<i>tu viens de trouver</i>	<i>vous venez de trouver</i>
<i>il vient de trouver</i>	<i>ils viennent de trouver</i>

Tento čas zde uvádíme především z toho důvodu, že je vzhledem ke své povaze, tj. označení dějů, které se odehrály neprodleně před okamžikem promluvy, ideální náhradou času předpřítomného. Jak jsme uvedli výše, složené perfektum zastává v současné francouzštině funkci minulého času jednoduchého, jeho primární funkci by tedy v současném jazyce mohla zastát právě tato opisná vazba. Z tohoto konstatování jasně vyplývá, že tendence uchýlovat se k časům složeným, je běžným francouzským jevem.

Passé simple

Jednoduchý minulý čas, nazývaný také passé défini, je syntetický čas, který se stejně jako u předchozích dvou jazyků tvoří přidáváním koncovek za slovesný kmen:

TROUVER

<i>je trouvai</i>	<i>nous trouvâmes</i>
<i>tu trouvas</i>	<i>vous trouvâtes</i>
<i>il trouva</i>	<i>ils trouvèrent</i>

FINIR

<i>je finis</i>	<i>nous finîmes</i>
<i>tu finis</i>	<i>vous finîtes</i>
<i>il finit</i>	<i>ils finirent</i>

COURIR

<i>je courus</i>	<i>nous courûmes</i>
<i>tu courus</i>	<i>vous courûtes</i>
<i>il courut</i>	<i>ils coururent</i>

Z tohoto přehledu tvarů nevypadá tvoření jednoduchého času minulého ve francouzštině příliš složité. Tato tři paradigmatata sice zachycují všechny možné typy koncovek, musíme však doplnit, že je potřeba se naučit, jaké sloveso tvoří minulý čas podle toho kterého vzorce, infinitivní koncovka nám k tomu bohužel často nestačí. Ve francouzštině se tedy u tohoto času setkáváme s velkým množstvím nepravidelností. To je také hlavní příčina jevu, kterému věnujeme samostatnou kapitolu, nahrazování minulého času jednoduchého časem složeným, předpřítomným.

Minulý čas jednoduchý je tedy v současnosti knižním tvarem vyjadřujícím minulý děj zcela ukončený, tj. děj, který proběhl pouze jednou, dále děj, který trval určitou vymezenou dobu, a děj, který se sice opakoval, avšak počet opakování je alespoň přibližně znám a vyjádřen.

Imparfait

Čas souminulý se ve francouzštině svým užitím i svými tvary téměř shoduje s již prezentovanými jazyky. Tvoří se od přítomného kmene daného slovesa jednotnými koncovkami:

TROUVER

<i>je trouvais</i>	<i>nous trouvions</i>
<i>tu trouvais</i>	<i>vous trouviez</i>
<i>il trouvait</i>	<i>ils trouvaient</i>

FINIR

<i>je finissais</i>	<i>nous finissions</i>
<i>tu finissais</i>	<i>vous finissiez</i>
<i>il finissait</i>	<i>ils finissaient</i>

COURIR

<i>je courais</i>	<i>nous courions</i>
<i>tu courais</i>	<i>vous couriez</i>
<i>il courait</i>	<i>ils couraient</i>

Souminulý čas při tvoření nepůsobí větší potíže, nepravidelné je pouze jedno jediné sloveso, a to sloveso být (être).

Používá se opět ve stejných případech jako ve španělštině a v katalánštině, vyjadřuje časově neohraničené trvání minulého děje a okolnosti průběhu jiného děje minulého, tj. popis. Dále ho užíváme k označení minulého děje opakovaného, značícího především nějaký návyk. Vyjadřuje také časově přesně určenou minulou událost v jejím průběhu (zde se svým použitím odlišuje od španělštiny a katalánštiny). I ve francouzštině se souminulého času užívá k vyjádření zdvořilosti.

Plus-que-parfait

U předminulého času jsou pomocná slovesa v imperfektu, pojí se opět s příčestím minulým významového slovesa:

<i>j'avais trouvé</i>	<i>nous avions trouvé</i>
<i>tu avais trouvé</i>	<i>vous aviez trouvé</i>
<i>il avait trouvé</i>	<i>ils avaient trouvé</i>

<i>j'étais arrivé</i>	<i>nous étions arrivés</i>
<i>tu étais arrivé</i>	<i>vous étiez arrivés</i>
<i>il était arrivé</i>	<i>ils étaient arrivés</i>

Předminulý čas označuje děj, který skončil dříve než nastal jiný minulý děj. Ve francouzštině se tohoto času užívá i k vyjádření velmi rychlého ukončení děje, stejně jako ve španělštině.

Jak si všimneme níže, vzhledem k tomu, že čeština nedisponuje ekvivalentním časem, je vhodné užít lexikálních prostředků, abychom předčasnost, již tento čas vyjadřuje, explicitovali.

Passé antérieur

Čas předminulý skonaly se nám opět shoduje s analogickými časy ve španělštině a v katalánštině. Tvoří se pomocným slovesem v jednoduchém perfektu následovaným minulým přičestím daného slovesa:

<i>j' eus trouvé</i>	<i>nous eûmes trouvé</i>
<i>tu eus trouvé</i>	<i>vous eûtes trouvé</i>
<i>il eut trouvé</i>	<i>ils eurent trouvé</i>

<i>je fus arrivé</i>	<i>nous fûmes arrivés</i>
<i>tu fus arrivé</i>	<i>vous fûtes arrivés</i>
<i>il fut arrivé</i>	<i>ils furent arrivés</i>

Stejně jako z běžné řeči vymizelo jednoduché perfektum a stáhlo se do literárního jazyka, v hovoru již nezaslechneme ani tento čas. Jak uvidíme níže, bývá nahrazen časem dvojitě složeným.

Stejně jako v předcházejících jazycích i ve francouzštině nám předminulý čas skonaly vyjadřuje děj, který skončil těsně před začátkem jiného minulého děje. Vedlejší věta obsahující tento čas bývá často uvozena spojkami.

Passé surcomposé

Tento čas je francouzskou zvláštností, jedná se o dvojitě složený minulý čas. Pomocné sloveso je ve složeném perfektu, za ním přičestí minulé významového slovesa:

<i>j'ai eu trouvé</i>	<i>nous avons eu trouvé</i>
<i>tu as eu trouvé</i>	<i>vous avez eu trouvé</i>
<i>il a eu trouvé</i>	<i>ils ont eu trouvé</i>

<i>j'ai été arrivé</i>	<i>nous avons été arrivés</i>
<i>tu as été arrivé</i>	<i>vous avez été arrivés</i>
<i>il a été arrivé</i>	<i>ils ont été arrivés</i>

Tento čas funguje jako ekvivalentní k výše popsanému passé antérieur. Došlo tedy ke stejné náhradě v užívání času jako v již zmíněném nahrazení minulého času jednoduchého perfektem složeným. Passé surcomposé tedy stejně jako passé antérieur označuje minulé dokonavé děje, které bezprostředně předcházely jinému minulému ději.

Vzácně se lze setkat i s jinými dvojitě složenými časy, např s předminulým časem (plus-que-parfait surcomposé: il avait eu trouvé).⁴⁴

Souslednost časová

I časová souslednost se ve francouzštině shoduje s pravidly, jež jsme si uvedli u španělštiny a francouzštiny. Současnost s dějem věty řídicí obsahující sloveso v minulém čase tedy vyjadřujeme imperfektem, předčasnost časem předminulým.

---

⁴⁴ Francouzská mluvnice, s. 424.

5. Přehled teoretických ekvivalencí

V této kapitole se pokusíme stručně porovnat shody a rozdíly v systému minulých časů zkoumaných jazyků. Narazili jsme na ně již v předcházející kapitole a také v kapitole úvodní, která popisovala systém minulých časů v románských jazycích.

Jak jsme již několikrát zmiňovali, vzhledem ke stejnému vývoji mají všechny zkoumané jazyky téměř identický systém minulých časů. Až na pár výjimek jsme se v přehledech jednotlivých jazyků setkali s obdobnými minulými časy a shodovala se i pravidla jejich používání.

Výjimky samozřejmě potvrzují pravidlo. Narazili jsme na časy – a to především časy složené – které se z románského systému odvozeného z latiny vymykají.

Povšimněme si také, že jsme se v přehledu minulých časů setkali pouze se dvěma časy syntetickými – jednoduchým perfektem a imperfektem.

Podívejme se nyní na jednotlivé minulé časy postupně a shrňme si shody a rozdíly mezi nimi.

Předpřítomný čas

Se složeným perfektem jsme se setkali ve všech třech jazycích. Formálně se vymyká pouze francouzština, která užívá dvou pomocných sloves. Francouzský jazyk se liší ještě dalším podstatným aspektem. Složené perfektum zde začalo nahrazovat minulý čas jednoduchý. Tento jev dosahuje takových rozměrů a důležitosti, že mu dále věnujeme samostatnou kapitolu. Jedná se také o jednu ze dvou hlavních oblastí, které tvoří předmět našeho zkoumání.

Minulý čas jednoduchý

Jeden ze dvou syntetických časů v systému. V přehledu jednotlivých jazyků jsme si mohli povšimnout, že běžně užíván je pouze v současné španělštině. Ve francouzštině je nahrazován časem předpřítomným, v katalánštině minulým časem opisným.

Právě tato problematika bude tvořit předmět našeho zkoumání v praktické části práce a těmto výjimkám v systému se budeme věnovat v kapitole 7.

Teoreticky si však minulé časy ve všech třech jazycích odpovídají. Tvoří se koncovkami dle daných slovesných tříd a používáme je k označení dokonavých dějů pevně zakotvených v minulosti.

Souminulý čas

Druhý, a zároveň poslední jednoduchý čas systému. Zde si nemůžeme povšimnout nějakých větších výchylek. Ve všech třech jazycích se tvoří obdobně (ve španělštině a v katalánštině můžeme v 1. slovesné třídě detekovat pozůstatky původních latinských koncovek – aba, -ava) a používá se ve stejných komunikačních situacích, tj. pro označení trvajícího děje, k popisu a k vyjádření děje, na nějž nahlížíme v jeho průběhu, ne v celistvosti. Označuje tedy především děje nedokonavé.

Předminulý čas

Další složený čas, který je bez výjimky identický ve všech třech jazycích. Tvoří se pomocným slovesem v imperfektu a přičestím minulým. Označuje děje, které se udály před jiným dějem minulým. Ve všech třech jazycích je běžně používán.

Ve francouzštině jsme si povšimli, že může docházet i k dvojité složenosti tohoto času, nepatří však k těm frekventovanějším.

Předminulý čas skonalý

Poslední minulý čas složený zmiňujeme v naší práci pouze okrajově. Ani v jednom ze zkoumaných jazyků není častým prostředkem ve vyjadřování.

Jeho tvoření i užití je však ve všech zkoumaných jazycích opět identické. Formálně se skládá z pomocného slovesa v jednoduchém perfektu a přičestí minulého. Používá se k označení dějů, které proběhly bezprostředně před jiným dějem minulým. Od času předminulého se tedy liší pouze tímto aspektem bezprostřednosti.

I zde si můžeme všimnout, že nejprogresivnějším jazykem je opět francouzština, která i tento analytický čas nahrazuje dalším časem složeným, dochází zde tedy opět k dvojité složenosti a vzniku času *passé surcomposé*, jenž je v systému románských jazyků ojedinělý.

V této kapitole jsme tedy dokázali, že románské jazyky si odpovídají a časy jsou si navzájem ekvivalentní. Předmětem zkoumání naší práce tedy budou odchylky v tomto systému, konkrétně francouzský a katalánský případ nahrazování minulého času jednoduchého.

6. Porovnání systému románských jazyků s češtinou

Nyní se pokusíme porovnat systém minulých časů v románských jazycích s češtinou. Soustředit se budeme především na problematiku překladu, považujeme ji totiž za důležitou praktickou součást naší práce.

Jak jsme si mohli povšimnout v předcházejících kapitolách, románský systém minulých časů je mnohem bohatší než systém český. Vzhledem k neekvivalentnosti obou systémů zde tedy narážíme na problematiku nepřeložitelnosti.

Nepoměr mezi systémem minulých časů v románských jazycích a v češtině je dán odlišným pohledem na realitu. Je však nutno dodat, že popisovaná realita je ve všech kulturách stejná, překlad tedy musí být možný.

Každý originál, který se má překládat, představuje nějaké sdělení, nesoucí určitou informaci a kódované v určité jazykové formě. V překladu stejná informace musí být vyjádřena prostředky jiného jazyka. Z toho plyne, že způsoby a možnosti předávání informace, jakož i základní princip překladu závisí především na vzájemném vztahu prostředků dvou konkrétních jazyků.

...

V zásadě vyplývá přeložitelnost z faktu, že při celkovém rozdílu mezi jednotlivými jazyky a jejich prostředky jsou zákony myšlení a odrazu stejné, obsah myšlenek je podmíněn jediným, pro všechny lidi společným světem, a že myšlení může probíhat jen v jazykové formě. Vzhledem k tomu překladatel vždy může uskutečnit první etapu procesu překládání, tj. pochopit obsah cizího textu.⁴⁵

Tato citace ze studie Alexandera Ljudskanova je pro nás stěžejní. I přes odlišnosti ve formální stránce vyjadřování jazyka je převedení vždy uskutečnitelné. Musíme však pochopit, co chtěl autor originálního textu sdělit, z jakého důvodu se uchýlil k užití konkrétních časů a prostředky cílového jazyka poté toto sdělení předat našemu čtenáři. Základem je tudíž porozumět textu.

Nyní se podívejme na situaci v češtině. Zásadním bodem je pro nás rozdílnost ve vyjadřování časů objektivních a relativních.

Časy objektivní jsou v češtině vyjadřovány slovesy, v rámci slovesného způsobu oznamovacího. Časy poměrné jsou však vyjadřovány pomocí slovesného vidu a přechodníků. Právě zde totiž narážíme na problematiku rozdílnosti se systémem románským. Ve zkoumaných cizích jazycích jsou totiž časy relativní vyjadřovány povětšinou složenými časy.

---

⁴⁵ A.Ljudskanov: Princip funkčních ekvivalentů – základ teorie a praxe překladu. Přeložil Bohuslav Ilek. In Čermák, Josef; Ilek, Bohuslav; Skoumal, Aloys. Překlad literárního díla. Sborník současných zahraničních studií. Praha : Odeon, 1970, s. 140-141.

Oproti románským jazykům má čeština výhodu vidovosti sloves. Teoreticky by si měly románské časy s našimi vidy odpovídat následovně: perfektivní časy by byly ekvivalentní vidu dokonavému, imperfektivní časy nedokonavému. Na tuto opozici ovšem nemůžeme spoléhat ve všech případech. Jak jsme již okrajivě zmínili, při převádění relativních časů je ve většině případů nutno použít lexikálních prostředků.

České kategorii vidu rámcově odpovídá kategorie aspektu, která se určuje u sloves románských jazyků.

Ontologickým základem kategorie aspektu je dvojí různé pojetí procesu, který původce výpovědi pojmenovává slovesným lexémem: buď tento proces chápe **komplexně**, faktově, uceleně, tedy jako uzavřený celek, nebo jej naopak pojímá **kurzivně**, průběhově, tedy jako neuzavřené, probíhající dění.⁴⁶

Výše uvedené pojetí procesu je vždy dáno volbou původce výpovědi, je tedy vždy subjektivní. Z volby přístupu vyplývají dva základní aspektové významy: perfektivní (význam dokonavosti) a imperfektivní (význam nedokonavosti). S jistotou můžeme tvrdit, že imperfektum ve všech třech jazycích (pokud je použito ve významu indikativu imperfekta) vždy vyjadřuje imperfektivní aspekt, do češtiny by tedy mělo být přeložitelné slovesem nedokonavým. Imperfektum poté stojí v opozici s perfektem jednoduchým, které naopak ve valné většině případů odpovídá českým dokonavým slovesům. Zásadní skutečnost pro naši práci, věnovanou především složeným časům, vyplývá z následujícího tvrzení:

Podobně také aspektový význam perfektivní lze příznakově vyjádřit pouze v rámci indikativu perfekta (v opozici k indikativu imperfekta) – *hablé* : *hablaba*. Implicitně je však sém ‚perfektivnost‘ obsažen také ve všech významech vyjadřovaných analytickými tvary se slovesem *haber* + participiem⁴⁷...

V praktické části si tedy velice zběžně povšimneme i této problematiky a do komentáře k analýze zařadíme i předpoklad, že většina složených časů užitých ve zkoumaných románských jazycích bude do češtiny převedena slovesem dokonavým.

Dalším problémem při překladu z jazyků románských do jazyka českého je fakt, že čeština disponuje pouze jedním minulým časem. Ten je tvořen pomocí přičestí *l*-ového a přítomných tvarů pomocného slovesa *být* v 1. a 2. osobě čísla jednotného i množného, ve třetí osobě se pomocné sloveso vypouští.

---

⁴⁶ Mluvnice současné španělštiny, s. 310.

⁴⁷ Ibid, s. 313.

Jako archaizační stylový prostředek se v češtině zachovala ještě forma tzv. plusquamperfekta. Vyjadřuje se formou préterita a *l*-ovým příčestím slovesa být: *Stalo se, jak byl král přikázal.*⁴⁸

Předminulého času se však v češtině již neužívá, proto je při překladu z románských jazyků nezbytná zvýšená pozornost:

V češtině se dnes již předminulého času běžně neužívá. Proto pozor na jeho správné užívání ve francouzštině, kde je běžný. ... Pozor také při překládání do češtiny. Někdy stačí logika dějů, abychom rozlišili, který z nich je minulý a který předminulý. Jindy je třeba upřesnit časový význam vhodným slovem. Tomuto časovému upřesnění v češtině slouží např. výrazy: totiž, předtím, původně, do té doby, již apod. Jindy čeština vyličí spíše stav, který z předcházejícího děje vyplynul.⁴⁹

I přes rozdílnost jazykových systémů jsme si ukázali, že převedení minulých časů románských jazyků do češtiny je možné, a to bez ztráty informace. Funkční ekvivalence je tedy uskutečnitelná a dlouhá tradice překladů ze zkoumaných jazyků do češtiny naše závěry potvrzuje.

---

⁴⁸ Příruční mluvnice češtiny. Praha : Lidové noviny, 2008.

⁴⁹ Francouzská mluvnice, s. 422.

7. Ke zvláštním případům v systému

V této kapitole si detailněji popíšeme dvě konkrétní výchyly ze systému minulých časů, jenž jsme si představili výše. Přiblížíme si dvě současné tendence, k nimž dochází ve francouzštině a v katalánštině, kde je v určitých situacích jednoduché perfektum nahrazováno odlišnými časy. V obou případech je čas syntetický nahrazován časem analytickým. Ve francouzštině by se situace dala označit za jednodušší, jeden z již existujících časů na sebe totiž převzal i funkci jednoduchého perfekta. V katalánštině je situace o to zajímavější, že jednoduchý čas zde nahradil čas složený, jehož působnost je v současnosti naprosto totožná s použitím minulého času jednoduchého.

Můžeme s jistotou říci, že v běžném hovoru již dnes v těchto dvou jazycích jednoduché perfektum nezaslechnete. Mluvený jazyk však nebude předmětem našeho zkoumání. V praktické části se podíváme na to, jak dalece vstoupily oba složené časy do projevu písemného. V katalánštině se jedná o téměř bezvýhradné zaměňování, složený čas se vyskytuje ve všech typech textů. Ve francouzštině je v tomto smyslu situace složitější, v literárním jazyce se jednoduché perfektum vyskytuje poměrně často, v textech určených méně fundované veřejnosti (texty populárně-naučné, informativní, publicistické) se čím dál častěji setkáváme již jen s perfektem složeným.

7.1. Francouzské složené perfektum

V této kapitole se budeme věnovat již pouze jednomu konkrétnímu času, jehož problematika nás zajímá. Jedná se o francouzské složené perfektum. Jak jsme uvedli výše, složené perfektum je přítomno v systémech všech tří zkoumaných jazyků. Teoretické použití tohoto času je ve všech jazycích stejné, liší se pouze formálně, a to přítomností dvou pomocných sloves právě ve francouzštině.

Nyní si však přiblížíme změny, k nimž v současné francouzštině došlo. Již jsme zmínili, že francouzské *passé simple* (tj. minulý čas jednoduchý), bývá v běžném hovoru a již i v některých typech psaných textů, nahrazováno právě tvary *passé composé*, tedy francouzského složeného perfekta (času předpřítomného).

Podívejme se nyní na postupný historický vývoj tohoto posunu v úzu.

Ještě v prvním období střední francouzštiny, tj. ve 14. a 15. století, se s jednoduchým perfektem setkáváme ve vyprávění. V běžném hovoru mu však již začínají konkurovat i jiné časy. Konkrétně se jedná o imperfektum, které bylo v předcházejím stadiu francouzštiny velkou zvláštností. „Pro vyjádření děje předcházejícího jinému ději minulému se používá *passé antérieur* mnohem častěji než *plusquamperfekta*, které je stále vzácné.“⁵⁰ Všimněme si, že v tomto období jsou tedy ještě stále užívány časy, jež v dnešní konverzaci nezaslechneme – *passé simple* a *passé antérieur*.

V klasické francouzštině 17. století se *passé simple* v mluveném projevu stále ještě vyskytuje, jeho použití v běžné řeči však začíná vyznívat příznakově. Již v tomto období tedy můžeme spatřovat počátek postupného ústupu tohoto času z konverzace. Naprosto jistí jsme si faktem, že na konci 18. století - zejména v Paříži - se již s *passé composé* v mluveném projevu nesetkáme.

Ve francouzštině počátku minulého století se tento jev stává velice progresivním.

Projevuje se zejména morfologická nejistota u méně užívaných tvarů nepravidelných sloves, což má za následek, že se příslušných tvarů přestává užívat a slovesa se vlastně stávají defektivními. Hovorový jazyk (kromě některých oblastí jižní a západní Francie) se vyhýbá *passé simple*, *passé antérieur*, *imparfait* a *plus-que-parfait du subjonctif*. S tím souvisí určitá funkční přestavba systému slovesných časů, která ve francouzštině 20. století probíhá.⁵¹

Jak vyplývá z citace, mluvčí se užívání *passé simple* vyhýbali z obavy, že by nebyli schopni správně utvořit tvary. Vidíme také, že k zániku bylo tímto způsobem odsouzeno více

⁵⁰ Ostrá, Růžena. Přehled vývoje románských jazyků I. Lidová latina. Francouzština.

⁵¹ Ibid.

časů, *passé simple* je jedním z nejméně frekventovaných časů francouzského paradigmatu a proto se mu v naší práci věnujeme.

Uvedme si nyní citaci z knihy Henrietty Walterové o tom, proč se *passé composé* vytratilo z běžných francouzských hovorů:

Pokusme se nyní představit si, jak všechno mohlo začít: uživatelé se bezpochyby začali vyhýbat nástrahám tohoto času, protože jeho tvoření bylo obtížné a u jednotlivých typů slov nejednotné (*je chantai, je recus, je tins, je cousis*), a dávali přednost progresivnímu nahrazování tohoto času *passé composé*, které má tvary mnohem pravidelnější (*j'ai chanté, j'ai reçu, j'ai tenu, j'ai cousu*). *Passé composé* užívá velmi frekventovaných pomocných sloves a příčestí minulé, které se i dítě rychle naučí. Tak se pomalu ztrácel významový rozdíl mezi *passé résolu*, minulým časem ukončeným (*passé simple*) a minulým časem, jehož děj ještě trvá (*passé composé*). Bude se zaměřovat *ils mangèrent* a *ils ont mangé*.⁵²

Vidíme tedy, že použití obou časů – perfekta jednoduchého i složeného - je tedy beze ztráty srovnatelné a může se používat v naprosto analogických situacích. Z mluveného jazyka bylo *passé simple* vyřazeno především kvůli složitosti svých tvarů, jak jsme již zmínili.

Mluví ze strachu, aby se nespletli, nebo když nemohli okamžitě najít správné tvary běžně užívaných sloves jako jsou *retenir, s'enfuir, boullir, résoudre, distraire* nebo *promouvoir*, si přivykli dávat přednost tvarům *passé composé*. Toto nebezpečí je zcela akutní. Mezi mnoha jinými barbarismy typu *ils s'enfuyèrent*, nebo *il dissolva* lze v psaných a tištěných textech najít a v rozhlasovém vysílání slyšet *ils conquérèrent*.⁵³

Podívejme se však, zde je ještě možné někde či někdy tvary *passé simple* zaslechnout. K nahrazování začalo docházet v Paříži konce 18. století, jak jsme uvedli výše. Od té doby se jev počal šířit celou zemí a k zániku *passé simple* došlo v celé Francii. Pouze v hrstce krajů se můžeme setkat s tím, že místní dialekty analogicky sjednotily tvary *passé simple* (povětšinou na koncovku *-is*) a jednoduché perfektum v těchto oblastech tedy ještě můžeme zaslechnout.

Postupně se začalo *passé simple* vytracovat i z projevu psaného. Příčina tohoto zániku ovšem nebyla tatáž. Z psaného projevu totiž *passé simple* nevymizelo úplně, stále je zde nalezneme. Setkáváme se s ním především v líčení. I tyto případy se však stávají čím dál ojedinělejšími. Vzhledem k zániku *passé simple* v hovorů se lingvisté obávají, že by jeho užívání v projevech psaných mohlo působit rušivě. Tvary jsou pro čtenáře již značně neobvyklé, a tak by je místo obsahu textu mohla upoutat jeho forma.

---

⁵² Walterová, Henriette. *Francouzština známá i neznámá*. Přel. Marie Dohalská a Olga Schulzová. Praha : Jan Kanzelsberger, 1993. s. 282.

⁵³ Ibid.

V psaných textech se s jednoduchým perfektem tedy stále ještě setkáváme. Podle Henriette Walterové se však objevuje výhradně ve 3. osobě a převážně v líčení. Tuto teorii si ověříme v praktické části práce na paralelních textech, abychom zjistili, do jaké míry zmizelo *passé simple* i ze současných psaných textů.

Existuje málo studií o užívání časů v mluvené francouzštině, ale můžete získat svou vlastní zkušenost: požádejte větší počet osob ve vašem okolí, aby vám vyprávěli nějakou prožitou zkušenost (obřad, událost, neštěstí...) a nějaký film nebo román. Je možné, že prožitá zkušenost bude líčena v *passé composé* a líčení fiktivní (film nebo román) bude v přítomném čase. *Passé simple*, pokud se vůbec objeví, bude naprostou výjimkou. Je ale možné se téměř s jistotou vsadit, že je neuslyšíte vůbec.⁵⁴

Z vlastní zkušenosti můžeme slova autorky potvrdit. V hovoru již Francouze skutečně neuslyšíme tento čas použít. V knize *Francouzština známá i neznámá* jsme se dočetli i o kuriózních situacích vzešlých z užívání tohoto času.

V roce 1951 například význačný francouzský spisovatel André Gide hovořil v televizi a používal přitom tvarů jednoduchého perfekta. Již tehdy to bylo velice nezvyklé, ale jednalo se o literáta, správné ovládnutí minulého času jednoduchého tedy nebylo až tak překvapivé. Jinému spisovateli už však takto hyperkorektnost odpuštěna nebyla. Když vystupoval v televizi roku 1987, situace již byla trochu odlišná. Ve svém projevu užíval dokonale osvojené *passé simple*, které na posluchače zapůsobilo do té míry, že jej odměnili potleskem.

A právě v tomto potlesku můžeme vysledovat úskalí, které dnes čeká na každého, kdo by chtěl tvarů *passé simple* z nostalgie či z jakéhokoliv jiného důvodu užívat. Spisovatel v onom televizním pořadu si totiž nezískal pozornost diváků tím, co říkal, nýbrž způsobem, jakým to říkal. Toto nechtěné odvedení koncentrace z obsahu na formu je naprosto nežádoucí v jakémkoliv typu textu, ať již mluveném či psaném, a proto je třeba se ho vyvarovat.

V praktické části práce si tedy na jazykovém materiálu ověříme, kdy a v jakých situacích došlo k oné záměně jednoduchého perfekta za *passé composé*, tedy francouzské složené perfektnum. Naše práce se snaží o komparační přístup, porovnáme si tedy, jak si jednotlivé časy mezi třemi zkoumanými jazyky navzájem odpovídají, co se týče této problematiky, perfekta jednoduchého vs. perfekta složeného, naší výchozí hypotézou bude, že pokud se setkáme s *passé simple*, bude odpovídat jednoduchému perfektu ve španělštině a perfektu opisnému v katalánštině. Ve většině případů však počítáme s výskytem tvarů

---

⁵⁴ Walterová, Henriette. *Francouzština známá i neznámá*, s. 283.

perfekta složeného, které bude ve dvou zbývajících jazycích odpovídat jak perfektu složenému, tak jednoduchému.

7.2. Katalánské opisné perfektum

Nyní se podíváme na další odchylku ze systému minulých časů ve zkoumaných románských jazycích. Osvětlíme si vývoj a užívání opisného perfekta v katalánštině.

Jak jsme si povšimli již v detailním přehledu časů jednotlivých jazyků, tento čas nemá ekvivalentní protějšek ani ve španělštině, ani ve francouzštině. Tato korespondence se týká současného užití jazyka. Jak si vysvětlíme v této kapitole, analogické tvary se dříve vyskytovaly i v dalších románských jazycích, pouze v katalánštině však došlo ke všeobecnému rozšíření tohoto času, který dnes beze zbytku nahradil perfektum jednoduché. Tuto teorii si opět ověříme na praktickém materiálu v druhé části práce.

V této kapitole budeme vycházet především z příspěvku Germana Colona, jenž na IX. Mezinárodním kongresu románské lingvistiky proslavil referát s názvem *Le parfait périphrastique catalan «va+infinitif»*.

Dans le domaine des langues romanes, il y a une formation périphrastique qui ne s'est complètement développée qu'en catalan où elle est devenue l'expression normale du passé défini. Il s'agit de la périphrase *va cantar, va menjar* qui signifie, en catalan, 'il chanta', 'il mangea' tandis qu'en français la même construction *il va chanter, il va manger*, exprime un futur.⁵⁵

Toto opisné perfektum znala i stará provensálština a středověká francouzština, historicky tedy není tento čas ojedinělým případem. Pouze v katalánštině však „zvítězil“ a v dnešním jazyce nahradil v užívání formy jednoduchého perfekta odvozeného z latiny.

German Colon se snažil prokázat, že tuto funkci mělo opisné perfektum v katalánštině již ve středověku. Zkoumal tedy texty z tohoto období a z examínace 416 příkladů došel k závěru, že od počátku svého užívání vyjadřovalo opisné perfektum v katalánštině minulost. Ve starých textech se však ještě setkáváme s užíváním obou perfektivních časů – opisného i jednoduchého. Syntetická varianta byla užívána pro objektivní vyprávění, k opisnému tvaru se autoři uchýlovali nejprve v přímých řečech. Později začala tato konstrukce nabývat charakteru předčasnosti, který je společný všem složeným časům.

Pojátkem diferenciacie syntetických a analytických tvarů je gradace děje. Ve chvílích napětí byl totiž používán právě opisný čas. Signalizoval tak až jakýsi šok, nečekanou událost,

---

⁵⁵ Colon, German. *Le parfait périphrastique catalan «va+infinitif»*, s. 165.

V oblasti románských jazyků existují opisné tvary, které se zcela vyvinuly pouze v katalánštině, kde dnes také běžně vyjadřují dokončenou minulost. Jedná se o perifrázi va cantar, va menjar, která v katalánštině odpovídá francouzskému il chanta, il mangea. Ve francouzštině však tatáž konstrukce il va chanter, il va manger vyjadřuje budoucnost. (překlad řešitelky práce)

situační zvrát. Označoval vždy jev mimořádný, jehož neobvyklost bývala použitím složeného času umocňována. Vyjadřoval nečekanou událost, která je pro děj zlomová.

Užití času nám také zčásti osvětluje, jak došlo k vytvoření jeho formální stránky. Opisné perfektivum se skládá ze slovesa *anar* v přítomnosti⁵⁶ následovaného infinitivem. Sloveso *anar* (jít) bylo tedy nejvhodnějším prostředkem k vyjádření situací, jež jsme uvedli výše. Jako pohybové sloveso má samo o sobě spontánnější charakter a pokud se spojí se slovesem plnovýznamovým, jeho impulzivní povaha se ještě znásobí a docílíme kýženého efektu, tj. ozvláštňení textu. A ozvláštňení textu by ve čtenáři vždy mělo probudit zájem a danou událost mu přiblížit.

Jak jsme však zmínili výše, jsme si naprosto jisti, že již od samého počátku vyjadřovalo opisné perfektivum minulost. Jak je tedy možné, že pomocné sloveso u tohoto složeného času se vyskytuje v čase přítomném? Ještě ve 13. a 14. stoletím bylo naprosto běžné používat sloveso *anar* v této perifrázi v minulém čase.

Tento jev si lze vysvětlit tendencí, která byla ve středověku rošířená ve všech románských jazycích – užíváním historického přítomného. Právě historický přítomný totiž plnil obdobnou funkci jako opisné perfektivum, přibližoval děj čtenáři, měl však spíše popisný charakter. Opisný čas proto se svou bezprostředností a zvrátovým charakterem děje, který vyjadřoval, vstoupil do pasáží psaných historickým přítomným naprosto přirozeně a tím pádem bylo pomocné sloveso preferováno v čase přítomném.

Ajoutons qu'en catalan aussi bien qu'en français et dans beaucoup d'autres langues (sauf en espagnol et en portugais) la forme du passé simple a disparu de la langue parlée.⁵⁷

Povšimněme si, že tato francouzská citace, jež je svým konstatováním pro celou naši práci klíčová, byla publikována již roku 1921. V této době byl tedy jev, jemuž věnujeme svou práci, velice jasně pozorovatelný a začal nabírat na progresivnosti.

V této kapitole je pro nás zásadní z toho důvodu, že k mizení jednoduchého perfekta z mluveného jazyka začalo docházet v období úpadku katalánštiny, jež proběhlo mezi 16. a 19. stoletím. Současně se ztrátou jednoduchého perfekta se tedy vytratilo i opisné perfektivum s pomocným slovesem v minulém čase.

---

⁵⁶ Pozor na rozdílná paradigmata dnešního plnovýznamového *anar* a *anar* jako pomocného slovesa (viz předešlé kapitoly).

⁵⁷ Meillet, Antoine. *Linguistique historique et linguistique générale*. Paris : Champion, 1921. *Dodejme, že v katalánštině, stejně jako ve francouzštině a dalších jazycích (kromě španělštiny a portugalštiny), došlo k zániku jednoduchého času minulého v mluveném jazyce.* (překlad řešitelky práce)

Význam, jenž v sobě jednoduché perfektum neslo, tedy zůstal zakonzervován v opisném perfektu *anar+infinitiv* s pomocným slovesem v prezentu.

Na závěr svého referátu German Colon zmínil ještě skladbu sloves pojících se s opisným perfektem. Z jeho výzkumu vyšel patrný mezník, a to rok 1350, kdy došlo ke zlomu. V období před tímto rokem se s opisným perfektem pojila pouze slovesa dokonavá, po roce 1350 se skladba sloves participujících v této konstrukci razantně navýšila a použití perifráze se tím znatelně rozšířilo. Konec 14. století tedy můžeme s jistotou označit za moment, kdy došlo ke gramatikalizaci konstrukce a k jejímu vstupu do běžného úzu.

V současném jazyce opisné perfektum naprosto převládá, a to jak v projevu mluveném, tak psaném, což si ověříme na zkoumaném jazykovém materiálu v praktické části práce.

PRAKTICKÁ ČÁST

8. Popis využitých korpusů

V praktické části naší práce přistoupíme k ověření původní hypotézy na konkrétním jazykovém materiálu. Pokusíme se tedy potvrdit, že jediným ze tří zkoumaných jazyků, jenž si i v současné době zachoval opozici mezi perfektem složeným a jednoduchým, je španělština. U zbylých dvou jazyků očekáváme užití komplexních tvarů v situacích, kdy španělština užije času jednoduchého.

Většinová část našeho výzkumu se tedy bude zabývat jednoduchým perfektem ve španělštině a jemu odpovídajícím časům ve zbylých zkoumaných jazycích. Proto jsou vždy jako první uvedeny španělské příklady a k nim jsou přiřazeny ekvivalentní věty v katalánštině, francouzštině a češtině.

První úskalí, na něž jsme narazili, byl omezený rejstřík textů, z nichž bylo možno čerpat materiál k analýze katalánštiny. Museli jsme si proto vytvořit vlastní korpusy. Ty budeme zkoumat v první kapitole praktické části a jejich prostřednictvím porovnáme všechny tři zkoumané románské jazyky s češtinou.

Ke zkoumání opozic mezi španělštinou a francouzštinou využijeme paralelních korpusů Intercorp.⁵⁸ „Každý cizojazyčný textu má v korpusu svou českou verzi. Čeština je tedy tzv. pivot, česká verze textu (originál nebo překlad) je zarovnaná s jednou nebo více verzemi cizojazyčnými.“⁵⁹ Pro naše analýzy jsme tedy využili korpusů, v nichž byly k českým textům přiřazeny texty španělské a francouzské.

Práce s paralelními korpusy se sice může novému uživateli jevit složitější, vyhledaná data však počáteční těžkosti bohatě vynahradí. Je možné navolit si i nejrůznější funkce zobrazující údaje o zarovnaném díle jako například překladatele či rok vydání (přes funkci *Zobraz možnosti*). Celkově tedy tento nástroj považujeme za nenahraditelný zdroj jazykového materiálu, který je velice přínosný především pro studium jazyků a další lingvistické bádání.

---

⁵⁸ Více informací o projektu na <http://www.korpus.cz/intercorp/>

⁵⁹ <http://www.korpus.cz/intercorp/?req=page:info>

9. Uměle vytvořené korpusy všech srovnávaných jazyků

V této kapitole se pokusíme potvrdit naši výchozí hypotézu na paralelních textech ve španělštině, katalánštině, francouzštině a češtině. Vzhledem k neexistenci elektronických paralelních korpusů mezi těmito jazyky jsme si museli jazykový materiál vytvořit sami. Dohledání paralelních textů mezi jazyky bylo ztíženo i faktem, že katalánština je stále minoritním jazykem. Její mluvčí jsou bilingvní, stejně dobře jako svůj mateřský jazyk ovládají i španělštinu, a není pro ně tudíž zásadní, aby si text, který již existuje ve španělštině, mohli přečíst i v katalánštině.

Paralelní texty se nám však dohledat podařilo. Abychom zajistili co možná největší objektivitu jazykového materiálu, vybrali jsme texty s rozdílnou komunikační funkcí.

9.1. Informativní texty EU

Nejprve se podívejme na korpus vytvořený z paralelních publikací Evropské unie. Problém, s nímž jsme se při dohledávání textů setkali, spočíval v omezeném množství dokumentů přeložených do katalánštiny.⁶⁰ Většina z nich je také na internetu publikována v nejnovějších verzích, které poté nejsou dohledatelné v ostatních jazycích.

Vybrali jsme si proto aktuální dokument nazvaný *Váš průvodce Lisabonskou smlouvou*. Úskalím tohoto textu byl jeho malý rozsah a převažující užití vět v přítomném čase. Naše analýza jazykového materiálu tedy bude vycházet z korespondence zkoumaných minulých časů a komentáře k tendenci jednotlivých jazyků užívat určitý konkrétní čas v tomto typu textu.

Jak nám napovídá samotný název publikace, jedná se o krátkou informativní brožuru, která má občany Evropské unie seznámit se základními změnami vyplývajícími z podpisu Lisabonské smlouvy. Text je psán velice jasně, srozumitelně a v určitém smyslu i zkratkovitě. Tyto parametry dodržuje s ohledem na své potenciální příjemce. Těmi totiž budou občané všech členských zemí Evropské unie. Taková skladba čtenářstva nepředpokládá ani určitou úroveň vzdělání, ani bližší a fundovanější obeznámenost s tématem a celou problematikou.

Z toho důvodu předpokládáme ve francouzštině a v katalánštině užití minulých časů složených.

El Tratado de Lisboa fue firmado por los veintisiete Estados miembros de la Unión Europea el 13 de diciembre de 2007.	El Tractat de Lisboa va ser signat pels vint-i-set estats membres de la Unió Europea el 13 de desembre del 2007.	Le traité de Lisbonne a été signé par les 27 États membres de l'Union européenne le 13 décembre 2007.	Lisabonská smlouva byla podepsána 27 členskými státy Evropské unie dne 13. prosince 2007.
--	---	--	--

Hned v této první ukázce z textu můžeme konstatovat potvrzení naší hypotézy: španělskému jednoduchému perfektu odpovídá opisné perfektum katalánské a francouzské složené perfektum. Užití jednoduchého perfekta je v této větě dáno jasným vymezením okamžiku v minulosti, kdy událost proběhla.

⁶⁰ http://ec.europa.eu/spain/barcelona/publicacions/index_ca.htm

La UE ha evolucionado . El número de Estados miembros se ha cuadruplicado .	La UE ha canviat molt. El nombre d'estats membres s'ha quadruplicat .	L'UE a changé . Depuis sa création, le nombre d'États membres a été multiplié par quatre.	EU se změnila . Počet členských států se zčtyřnásobil .
---	---	---	---

V této ukázce si potvrdíme jinou stránku naší výchozí hypotézy, a to amalgamací dvou různých významů do jednoho výrazového prostředku. Můžeme si zde totiž povšimnout, že španělština i katalánština užily v těchto větách složeného perfekta, stejně jako francouzština. V tomto případě je ho užito z toho důvodu, že popisovaná událost má své důsledky v okamžiku výpovědi. Pokud bychom však soudili podle francouzštiny, jako nerodilí mluvčí bychom s rozpoznáním významu mohli mít potíže. Jak jsme viděli v předešlé ukázce, francouzština užívá stejný čas i pro popis událostí zřetelně ukotvených v minulosti. Rozdílné významy španělského jednoduchého a složeného perfekta (potažmo katalánského opisného a složeného perfekta) jsou zde spojeny v jeden jediný výrazový prostředek, jímž je perfektum složené (passé composé).

Uveďme si proto ještě jeden příklad tohoto jevu:

La UE y los Estados miembros han dedicado conjuntamente 200 000 millones de euros a financiar el estímulo de la economía de la UE frente a la actual crisis financiera.	De moment la UE i els estats membres ja han destinat 200.000 milions d'euros a finançar la recuperació econòmica.	L'UE et ses États membres ont engagé ensemble 200 milliards d'euros pour stimuler l'économie de l'Union à la suite de la crise financière.	EU a členské státy společně přislíbily finanční prostředky ve výši 200 miliard EUR na stimulaci hospodářství EU v současné finanční krizi.
--	--	---	---

Povšimněme si také toho, že čeština při převodu složených časů užívá povětšinou slovesa dokonavého, což vyplývá z perfekтивности analytických časů.

Vzhledem k velmi malému⁶¹ rozsahu tohoto korpusu nemůžeme vytvořit statistickou analýzu ekvivalencí. S určitostí však můžeme dodat, že ve francouzském ani v katalánském textu se jednoduché perfektum nevyskytovalo.

⁶¹ Všechna excerpta z tohoto textu jsou uvedena v příloze č. 1.

9.2. Literární texty

V této podkapitole si okomentujeme excerpta z literárních děl ve všech zkoumaných jazycích. Při tvoření korpusů jsme měli k dispozici originální vydání excerpovaného díla i překlady do všech jazyků. Výpisky jsme orientovali vždy vzhledem ke španělštině, i přesto, že ani v jednom z případů nebyla jazykem původní verze.

Nejprve se podíváme na literární dílo staršího data, a to na *Malého prince* od francouzského spisovatele Antoina de Saint-Exupéryho. Francouzský originál vyšel roku 1943 v New Yorku. Předpokládáme, že v této době ještě do psaného jazyka nepronikly tvary perfekta složeného, a očekáváme tedy, že bude zachována opozice mezi perfektem jednoduchým a složeným. Pokusíme se také vysledovat, jak ji tenkrát pocítoval sám autor.

Španělský překlad, z něhož jsme čerpali, je dílem Joëlla Eyheramonna a byl pořízen roku 1977. Katalánský překlad je modernější, v roce 2003 ho pořídili Anna a Enric Casassasovi. Autorkou české verze z roku 1972 je Zdeňka Stavinohová.⁶²

Cuando yo tenía seis años, vi una vez una magnífica lámina en un libro sobre la Selva Virgen, que se titulaba Historias Vividas. (EIP, 27)	Quan tenia sis anys, una vegada vaig veure un dibuix magnífic en un llibre sobre la selva verge que es deia Històries viscudes. (EIPP, 9)	Lorsque j'avais six ans j'ai vu , une fois, une magnifique image, dans un livre sur la Forêt Vierge qui s'appelait "Histoires Vécues". (LePP, 129)	Když mi bylo šest, viděl jsem jednu nádherný obrázek v knize o pralese, která se jmenovala Příběhy ze života. (MP, 9)
--	---	--	---

Úvodní věta díla nám potvrzuje výchozí hypotézu práce, a to že imperfektum si ve všech třech jazycích odpovídá, v tomto konkrétním případě popisuje okolnosti – věk vypravěče v době události, která následuje, a také označení názvu knihy. Do češtiny je imperfektum převedeno nedokonavým slovesem. Dokonavý děj je poté také vyjádřen v souladu s naší hypotézou – perfektem jednoduchým ve španělštině, opisným v katalánštině a složeným ve francouzštině. V češtině se setkáváme s dokonavým slovesem.

⁶² Excerpta z těchto děl jsou uvedena v závěru práce v příloze č. 3.

Následující ukázka z úvodu knihy také demonstuje námi avizovanou opozici mezi užitím časů jednoduchých a složených:

Hace ya seis años que mi amigo se fue con su cordero. (EIP, 41)	Ja fa sis anys que el meu amic va marxar amb el seu be. (EIPP, 20)	Il y a six ans déjà que mon ami s'en est allé avec son mouton. (LePP, 135)	Je tomu již šest let, co můj přítel odešel s beránkem. (MP, 21)
---	--	--	---

Naše hypotéza se opět potvrzuje až v závěru knihy, kdy autor popisuje další reálné události:

Los compañeros que volvieron a verme se alegraron de volver a verme vivo. (EIP, 121)	Els companys que em van tornar a veure van estar ben contents de trobar-me viu. (EIPP, 91)	Les camarades qui m' ont révu ont été bien contents de me revoir vivant. (EIP, 171)	Kamarádi, když jsem se s nimi zase shledal, byli velice rádi, že mě vidí živého. (MP, 93)
---	---	---	---

Z díla je možné vysledovat jednu zcela zásadní skutečnost: autor užívá složeného perfekta ve funkci perfekta jednoduchého v pasážích, které vyprávějí reálné události. Když popisuje svá setkání s malým princem, to znamená pasáže snové a filozofické, uchyluje se k prostředku tehdy ještě literárnímu jazyku vlastnímu, jednoduchému perfektu (passé simple):

Miré , pues, esta aparición y abrió , asombrado, unos ojos como platos. (EIP, 32)	Així, doncs, em vaig mirar l'aparició amb els ulls esbatanats de sorpresa. (EIPP, 12)	Je regardai donc cette apparition avec des yeux tout ronds d'étonnement. (LePP, 131)	Udiveně jsem se díval na ten zjev. ⁶³ (MP, 12)
--	---	--	---

V dialozích autora s malým princem však můžeme vysledovat jednu zásadní skutečnost - v přímé řeči se jednoduché perfektum nevyskytuje ani jedenkrát:

También me confió : -¡Entonces no supe comprender nada! (EIP, 55)	També em va confiar : - No vaig saber entendre res, aleshores! (EIPP, 33)	Il me confia encore: “ Je n'ai alors rien su comprendre !“ (EIP, 141)	A ještě mi svěřil : „Tehdy jsem nedovedl nic pochopit.“ (MP, 35)
---	--	--	--

⁶³ V této větě si však můžeme povšimnout také zmiňované nekorespondence mezi českými vidy a románskou kategorií aspektu. Perfektivní časy jsou zde převedeny slovesem nedokonavý, tím narážime na problematiku durativnosti dějů.

Z tohoto excerpta tedy můžeme s jistotou vyvodit fakt, že již ve 40. letech se v mluveném jazyce užívalo pouze perfekta složeného. Uvozovací věta, která je ve francouzštině v perfektu jednoduchém, nám naopak potvrzuje, že v literárním jazyce bylo jednoduché perfektnum ještě naprosto běžné. Zároveň vidíme, že katalánština v tomto směru neváhá a používá opisného perfekta ve všech pasážích knihy.⁶⁴

Potvrďme si nyní okrajově i jiné korespondence v systému minulých časů:

Tardé mucho tiempo en comprender de dónde venía . (EIP, 35)	Vaig necessitar molt temps per entendre d' on venia . (EIPP, 15)	Il me fallut longtemps pour comprendre d'où il venait . (LePP, 132)	Dlouho to trvalo , než jsem pochopil, odkud přichází . (MP, 16)
--	---	--	--

V této větě můžeme velmi zřetelně vidět opozici mezi časy perfektivními a imperfektivními, a to dokonce i v češtině, kde jí odpovídá kategorie vidu.

El principito jamás renunciaba a una pregunta una vez que la había formulado . Yo estaba irritado por lo del tornillo y le respondí lo primero que se me ocurrió : (EIP, 49)	El petit príncep no renunciava mai a una pregunta, un cop l' havia feta . Jo estava enfadat amb el cargol i vaig respondre de qualsevol manera: (EIPP, 28)	Le petit prince ne renonçait jamais à une question, une fois qu' il avait posée . J'étais irrité par mon boulon et je répondis n'importe quoi: (LePP, 138)	Malý princ nikdy neupustil od otázky, když ji jednou dal . Svorník mě zlobil a odpověděl jsem , co mě právě napadlo : (MP, 28)
--	---	---	--

V tomto excerptu si zase povšimněme zmiňované absence plusquamperfecta v češtině. V románských jazycích je jeho použití ekvivalentní, v češtině se relativní charakter výpovědi ztrácí.

⁶⁴ Tento jev je však ovlivněn neekvivalencí mezi dobou vzniku, katalánský překlad je o více než padesát let mladší. Naše závěry tím bohužel mohou být zkresleny.

Ahora me he consolado un poco. (EIP, 121)	Ara ja m'he consolat una mica. (EIPP, 91)	Maintenant je me suis un peu consolé. (EIP, 171)	Nyní jsem se už trochu utěšil. (MP, 93)
---	---	--	---

V posledním komentovaném excerptu z Malého prince si ukažme ekvivalenci v použití složeného perfekta. Vidíme, že ve všech třech románských jazycích si jeho užití odpovídá, událost je jasně vztažená k okamžiku promluvy. V češtině si můžeme povšimnout formální ztráty aktuálnosti sdělení, jež je implicitně přítomná v jazycích románských.

Dalším excerpovaným literárním dílem naší praktické části bude Diamantové náměstí Mercè Rodoredové.⁶⁵ Originál je v jazyce katalánském a pochází z roku 1962, dále jsme čerpali ze španělského překladu z roku 1987, jehož autorem je Enrique Sordo, z francouzského překladu pořízeného v roce 1971 Bernardem Lesfarguesem a také z překladu českého vytvořeného roku 1973 Janem Schejbalem.

Vzhledem k pozdější době vzniku díla předpokládáme, že ve francouzském překladu zaznamenáme rozdílné užívání složeného perfekta, a to hojnější, ne-li bezvýhradně.

La Julieta vino expresamente a la pastelería para decirme que, antes de rifar el ramo, rifarían cafeteras; que ella ya las había visto : preciosas, blancas, con una naranja pintada, cortada por la mitad, enseñando los gajos. (LPdDte, str. 5)	La Julieta va venir expressament a la pastisseria a dirme que, abans de rifar la toia, rifarien cafeteres; que ella ja les havia vistes : precioses, blanques, amb una taronja pintada, partida en dues meitats, que ensenyava els pinyols. (LPdDt, str. 17)	Julieta est venue exprès à la pâtisserie pour me dire qu'avant la tombola pour le bouquet, il y en aurait une pour des cafetières ; elle avait vues : très chic, blanches avec, dessus, une orange coupée en deux et montrant ses pépins. (LPcedD, str. 15)	Julieta mi přišla schválně do cukrářství říct, že ještě před vylosováním kytice květin vylosují kávové konvice a že je už viděla : jsou kouzelné, bílé, je na nich vymalován rozpůlený pomeranč, na kterém jsou vidět i jednotlivé dílky! (DN, str. 7)
--	---	--	---

Hned úvodní věta celého románu naši teorii beze zbytku potvrzuje. Španělskému jednoduchému perfektu odpovídá opisné perfektum v katalánštině a složené ve francouzštině. Tato ekvivalence se prokázala i ve všech zbylých excerptech z knihy.

⁶⁵ Všechna excerpta jsou součástí přílohy č. 2.

Na první ukázce si můžeme opět demonstrovat i analogii v užívání plusquamperfecta a dále také způsob, jaký použil pan Schejbal, aby tuto předčasnost explicitoval – využil lexikálního prostředku, konkrétně časového příslovce *už*.

Pro ilustraci a verifikaci výchozí hypotézy si uveďme ještě jednu větu obsahující ve španělštině pouze jednoduché perfektum:

El primer beso se juntó con otro y todo el cielo se nubló . (LPdDte, str. 8)	I va lligar el primer petó amb un altre i tot el cel es va emboirar . (LPdDt, str. 27)	Le premier baiser a été suivi d'un autre et tout le ciel s'est couvert . (LPcedD, str. 24)	K prvnímu polibku se přidal druhý a celá obloha se zatáhla . (DN, str. 15)
---	---	---	---

Opozici mezi perfektem jednoduchým a imperfektem si prokažme na následujících dvou excerptech:

Cuando llegamos a la plaza ya tocaban los músicos. (LPdDte, str. 5)	Quan vam arribar a la plaça els músics ja tocaven . (LPdDt, str. 17)	Quand on est arrivées sur la place l'orchestre jouait déjà. (LPcedD, str. 15)	Když jsme došli na náměstí, muzikanti už hráli . (DN, str. 7)
--	---	--	--

Un día, a la hora en que traían la leche Sila, no la trajeron . (LPdDte, str. 55)	Un dia, era l'hora que duien la llet Sila, no la van dur . (LPdDt, str. 142)	Un jour, c'était l'heure où on apportait le lait Sila et on ne l'a pas apporté . (LPcedD, str. 129)	Jednou, ve chvíli, kdy obyčejně vozívali mléko Sila, ho nepřivezli . (DN, str. 108)
--	--	--	--

Opozice perfektivnosti a imperfektivnosti je patrná i v češtině, kde je oproti jednoduchému perfektu užito slovesa dokonavého a oproti imperfektu slovesa nedokonavého.

Tuto opozici dokonavost-nedokonavost však nemůžeme považovat za dogmatickou, jak jsme zmínili již v teoretické části práce. Prokažme si to na následujícím excerptu:

Y cuando se rió los labios se le estiraron y le vi todos los dientes. (LPdDte, str. 5)	I quan va riure els llavis se li van estirar i li vaig veure totes les dents. (LPdDt, str. 19)	Et quand il a ri ses lèvres se sont fendues et j'ai vu toutes ses dents. (LPcedD, str. 16)	A jak se smál , rty se mu roztáhly a bylo mu vidět všechny zuby. (DN, str. 8)
--	--	--	---

Zde oproti jednoduchému perfektu (resp. opisnému a složenému) stojí v češtině sloveso nedokonavé.

Nyní si potvrďme ekvivalenci perfekta složeného:

<p>Cuando nos despedimos en la parada del tranvía, oí que Cintet le decía a Quimet, no sé de dónde la has sacado, tan mona... y oí la risa de Quimet, ja, ja, ja...</p> <p>(LPdDte, str. 10)</p>	<p>Quan ens vam dir adéu amb en Quimet al peu de la parada de tramvia, vaig sentir que en Cintet li deia, no sé pas d'on l'has treta, tan bufona... I vaig sentir el riure d'en Quimet, ha, ha, ha...</p> <p>(LPdDt, str. 33)</p>	<p>Quand on s'est dit au revoir, Quimet et moi, à l'arrêt du tram, j'ai entendu que Cintet lui disait je sais pas où tu l'as dénichée, si jolie... Et j'ai entendu le rire de Quimet, ha, ha, ha...</p> <p>(LPcedD, str. 30)</p>	<p>Když jsem se s Quimetem u zastávky tramvaje rozloučila, zaslechla jsem Cinteta: „To bych rád věděl, kde jsi k ní přišel... Taková hezoučka...“ Quimet se zasmál.</p> <p>(DN, str. 21)</p>
---	--	---	---

Vidíme, že ve španělštině a v katalánštině zůstává zachována opozice mezi perfektem jednoduchým a složeným. Stírá se ve francouzštině a v češtině.

Stejný jev můžeme pozorovat i v dalších větách vypsanych z knihy:

<p>Vino el hombre del agua al día siguiente a las diez de la mañana y fui a abrirle. En seguida subió el señor y dijo con una cara muy triste, desde ayer estamos sin agua y no pudimos bañar al niño antes de acostarlo y nos ha pasado muy mala noche...</p> <p>(LPdDte, str. 43)</p>	<p>Va venir l'home de l'aigua l'endemà a les dues del matí i vaig anar a obrir-lo. De seguida va pujar el senyor i va dir amb una cara molt trista, des d'ahir que estem sense aigua i no vam poder banyar el nen i ens ha passat molt mala nit...</p> <p>(LPdDt, str. 113)</p>	<p>L'employé de la compagnie est venu le lendemain à 10 heures. C'est moi qui suis allée lui ouvrir. Aussitôt le patron est monté et a dit, d'un air très triste, nous manquons d'eau depuis hier, nous n'avons pas pu baigner le petit et il a passé une très mauvaise nuit...</p> <p>(LPcedD, str. 103)</p>	<p>Opravář přišel druhého dne v deset ráno. Šla jsem mu otevřít. Milostpán hned přiběhl nahoru a zkroušeně povídá: „Od včerejška jsme bez vody, ani chlapečka jsme vykoupat nemohli a v noci moc špatně spal...“</p> <p>(DN, str. 85)</p>
--	--	--	--

Opět zde vidíme, že francouzština oproti španělštině a katalánštině nerozlišuje mezi užitím perfekta jednoduchého a složeného a obdobně jako čeština tedy užívá stejného času na místech, kde zbylé dva jazyky využívají odlišných minulých časů.

Posledním jevem, který si demonstrujeme na excerptech z tohoto románu, bude souslednost časová a její převedení do češtiny. Uvedme si nejprve příkladové věty:

<p>Y cogió a los niños de un tirón y los levantó por el aire sólo agarrados por un brazo y los paseó así por el comedor, arriba y abajo, uno en cada mano, y yo le dije que a ver si quería romperles los brazos, y dijo que si no se acababan los llantos les <i>tiraría</i> de cabeza a la calle.</p> <p>(LPdDte, str. 53)</p>	<p>I va agafar els nens d'una revolada i els va aixecar enlaire agafats només per dalt d'un braç i els va passejar així pel corredor, amunt i avall, un a cada mà, i jo li vaig dir que a veure si els volia trencar els braços, i va dir que si no s'acabaven els plors els <i>tiraria</i> daltabaix del carrer.</p> <p>(LPdDt, str. 136)</p>	<p>Il a attrapé les enfants brusquement, les a soulevés en les tenant seulement par un bras et les a promenés comme ça dans le couloir, un à chaque main, et je lui ai demandé s'il tenait à leur casser un bras et il a dit que s'ils n'arrêtaient pas de pleurer <i>il les balancerait</i> dans la rue.</p> <p>(LPcedD, str. 124)</p>	<p>Najednou chytil děti za ruce, vyzdvihl je, v každé ruce držel jedno a přecházel s nimi po předsíni. Zeptala jsem se ho, jestli jim chce zlámat ruce, a odpověděl, že jestli nepřestanou plakat, vyhodí je dolů na ulici.</p> <p>(DN, str. 105)</p>
---	---	--	---

V této ukázce tedy vidíme, že užití časů pro souslednost časovou je ve všech třech románských jazycích identické. Zároveň si však můžeme povšimnout, že čeština souslednosti časů nevyužívá. Imperfektum (kterým románské jazyky signalizují současnost se slovesem věty hlavní) je do češtiny převedeno časem přítomným, kondicionál (vyjadřující následnost) časem budoucím.

10. Španělský a francouzský systém ve světle paralelního korpusu Intercorp

V této kapitole praktické části si ověříme získané teoretické závěry na jazykovém materiálu dohledaném přes projekt Intercorp. Jedná se o paralelní korpusy vytvořené Ústavem Českého národního korpusu, jenž patří pod Filozofickou fakultu UK.

Vzhledem k tomu, že tyto korpusy nejsou dostupné v katalánštině, budeme komparovat pouze češtinu, španělštinu a francouzštinu.

Vyhledávali jsme podle jazyka CQL a zadávali jsme vždy koncovky času, který jsme chtěli prozkoumat. Korpus mezi těmito třemi jazyky byl omezeného rozsahu a vzhledem k povaze našeho zkoumání se nám zdálo užitečnější ještě úžeji vymezit jazykový materiál. Z nabízených možností jsme tedy vždy ještě vybrali daný korpus, aby bylo možné dohledané výsledky okomentovat.

10.1. Korpus Syndicate

Nejprve se podívejme na výsledky, jež jsme získali z korpusu publicistických textů Syndicate. Novinové články jsou jedním z nejprogresivnějších psaných útvarů, jsou určeny široké veřejnosti a měly by proto reflektovat naši počáteční hypotézu. Očekáváme tedy, že většina výsledků vyhledávání španělského jednoduchého perfekta v tomto korpusu bude ve francouzštině odpovídat perfektu složenému.

Naše případová studie nenabývá rozsahu, jehož je možno dosáhnout u jiných zkoumaných jevů. Vzhledem k tomu, že potřebujeme pouze dokázat ekvivalenci jednotlivých časů, těžištěm výsledků nebude četnost minulých časů, nýbrž procentuální výsledky korespondence.

Vyhledávali jsme v paralelních korpusech mezi jazykem českým, španělským a francouzským. Z dokumentů, které jsou k dispozici mezi těmito třemi jazyky, jsme poté vybrali pouze korpus Syndicate. Dotaz jsme vyhledávali pomocí jazyka CQL a zadávali jsme následující rovnici (pouze ke španělštině):

[word=".*aron"]

Na tento dotaz jsme získali 714 výsledků. 30 z nich bylo pro naši studii nepoužitelných (většinou si segmenty mezi sebou neodpovídaly, často se také vyskytovalo jméno izraelského premiéra **Sharon**). Analýze jsme tedy podrobili 684 výsledků. V tabulce uvádíme ekvivalence sestupně podle jejich četnosti:

Ekvivalence se španělským jednoduchým perfektem	Počet výskytů	Procentuální zastoupení
Složené perfektum	410	59,9 %
Jednoduché perfektum	103	15 %
Imperfektum	57	8,3 %
Prézens	46	6,7 %
Adjektivum	22	3,2 %
Substantivum	15	2,2 %
Plusquamperfektum	12	1,8 %
Perifráze	11	1,6 %
Spojovací způsob	5	0,7 %
Kondicionál minulý	3	0,4 %

Uveďme si nyní příklad k prvním pěti nejfrekventovanějším variantám ekvivalence.

Nejhojněji bylo v naší analýze zastoupené složené perfektní. Potvrdili jsme tedy výchozí hypotézu, a to že jednoduché perfektní se z dnešní francouzštiny postupně vytrácí a bývá nahrazováno perfektním složeným (náhrada passé simple za passé composé).

Po 2 .světové válce začaly s „právním a rozvojovým hnutím“ Spojené státy; jejich cílem bylo podpořit všeobecný růst a zpomalit šíření komunismu ve světě.	Después de la Segunda Guerra Mundial, los EU lanzaron el primer “ movimiento por la ley y el desarrollo”, para promover el crecimiento y detener la expansión del comunismo.	Après la seconde guerre mondiale, les USA ont lancé le premier mouvement de droit du développement dans le dessein de promouvoir la croissance et de freiner l'essor communiste.
--	---	---

Druhým nejčastějším případem ekvivalence bylo perfektní jednoduché. Zjištěné procentuální zastoupení zčásti vyvrací naši hypotézu, pro naši analýzu je však vypovídající i fakt, že většina vět s jednoduchým perfektním byla z prostředí války či bojů. Většina případů popisovala katastrofální události, neštěstí, vypjaté situace. V užití jednoduchého perfektní tedy můžeme vycítit jistou příznakovost.

Po dva roky se přesouvaly tisíce ozbrojenců Islámského hnutí Uzbekistánu ze severního Afghánistánu přes Tádžikistán do Kyrgyzstánu, Kazachstánu a Uzbekistánu, aby tam mohli štvát k nepokojům.	Durante dos años consecutivos varios miles de grupos guerrilleros armados del IMU cruzaron la frontera norte de Afganistán y pasando por Tadjikistán se internaron en Kirguistán, Kazakstán y Uzbekistán para fomentar la insurrección.	Pendant deux années consécutives, plusieurs milliers de guérilleros armés du MIO traversèrent la frontière nord de l' Afghanistan, vers le Kirghizistan, le Kazakhstan et l' Ouzbekistan via le Tadjikistan pour fomenter l' insurrection.
--	--	---

Třetím nejčastějším ekvivalentem španělského jednoduchého perfekta bylo francouzské imperfektum. Zde jsme mohli vyzorovat nekorespondenci v užití časů. Francouzština nahlíží na některé děje kurzivně, z čehož vyplývá zmíněné užití imperfekta v případech, kdy španělština použije perfekta jednoduchého:

Strany, které v Polsku vládly od roku 1997, nejenže prohrály, ale přišly o všechno své zastoupení v parlamentu.	Los partidos que gobernaron Polonia desde 1997 no sólo perdieron, sino que vieron como era arrazada toda su representación en el Parlamento.	Les partis qui gouvernaient la Pologne depuis 1997 ont non seulement perdu, mais ont aussi vu leur représentation parlementaire écrasée.
--	---	---

Další ekvivalencí, kterou si na publicistických textech popíšeme, je korespondence španělského jednoduchého perfekta a francouzského přítentu. V těchto případech se však jedná spíše o rozdílné pohlížení na realitu:

Pravda navíc je, že ve statistikách nenajdeme vesměs žádný důkaz toho, že zvýšení inflace - pokud je malé až mírné - má nějaké závažnější vedlejší účinky.	En efecto, los estudios estadísticos no encontraron virtualmente ninguna evidencia de que los incrementos en la inflación tengan efectos adversos significativos, siempre y cuando se le mantenga en un nivel bajo o moderado.	De fait, des études statistiques ne défectent pratiquement aucun effet contraire significatif des augmentations de l'inflation, tant que cette inflation reste faible à modérée.
---	---	---

Posledním častým případem bylo francouzské adjektivum jako ekvivalent španělského minulého času. Tento jev je častý především z důvodu odlišného charakteru francouzštiny. Ta totiž tíhne k nominálním vyjádřením:

<p>Všichni bez rozdílu dnes souhlasí, že stovky milionů dolarů, jež byly vynaloženy na léčbu a dohled nad šířením tuberkulózy byly dobrou investicí.</p>	<p>Todo el mundo está de acuerdo ahora en que los cientos de millones de dólares que se utilizaron para tratar y controlar la tuberculosis en Nueva York fuleron dinero bien gastado.</p>	<p>Tout le monde est maintenant d'accord sur le fait que les millions de dollars utilisés pour traiter et dépister la tuberculose à New York n'ont pas été gaspillés.</p>
--	---	---

Závěrem můžeme k analýze publicistických textů dodat, že potvrdila naši hypotézu. Zaregistrovali jsme, že většina ekvivalencí španělského jednoduchého perfekta byla ve francouzštině vyjádřena perfektem složeným.

10.2. Korpus literárních textů

Nyní se podíváme na výsledky, které jsme získali z literárních děl nahraných v Interporpu. Po výběru paralelních korpusů jsme zadali vyhledávání pouze v dílech Milana Kundery (Žert, 1965)⁶⁶ a Bohumila Hrabala (Příliš hlučná samota, 1980)⁶⁷. Z vyhledávání jsme vyloučili dílo Antoina de Saint-Exupéry, jednak jsme mu věnovali část předchozí kapitoly praktické části, jednak je jeho dílo časově vzdálenější knihám českých spisovatelů.

Vyhledávali jsme stejným způsobem jako v korpusu Syndicate, zadali jsme tedy pouze word do španělského vyhledávače, opět ve tvaru jednoduchého perfekta ve 3.os.pl.:

[word=".*aron"]

Na tento dotaz jsme získali 210 výsledků, z nichž 8 bylo – opět kvůli nekorespondenci segmentů – nepoužitelných. Analýzu jsme tedy prováděli na 202 výsledcích. Jednotlivé ekvivalence řadíme opět sestupně dle jejich frekvence:

Ekvivalence se španělským jednoduchým perfektem	Počet výskytů	Procentuální zastoupení
Jednoduché perfektum	119	58,9 %
Plusquamperfectum	28	13,9 %
Imperfektum	26	12,9 %
Složené perfektum	15	7,4 %
Adjektivum	9	4,5 %
Substantivum	2	1 %
Prézens	2	1 %
Perifráze	1	0,5%

⁶⁶ V překladu Fernanda de Valenzuely z roku 1994 a Marcela Aymonina z roku 1975.

⁶⁷ V překladech Moniky Zgustové (1990) a Maxe Kellera (1983).

Podívejme se nyní na nejfrekventovanější výsledky vyhledávání:

<p>A tak jsem jednu krabici za druhou vysypal do rakve k strýci, zasypal jsem jej těmi vzácnými plíšky, a pak teprve zřízenci dali víko rakve a strýc tam ležel zasypán vyznamenáními a řády a medailemi jako vysoký hodnostář, tak slavnostně vypadal strýc v rakvi, protože já jsem strýce do rakve vyštafiroval, jako bych dělal a presoval překrásný balík.</p>	<p>Vertí el contenido de las cajas en el féretro, cubriendo a mi tío con aquella preciosa quincalla, después los empleados de las pompas fúnebres cerraron el ataúd en el que yacía, solemne, como un alto dignatario cargado de medallas, y me lo debía a mí que le había adornado y emperifollado como si fuera un maravilloso paquete de papel prensado .</p>	<p>Je les versai, une à une, dans le cercueil de mon oncle, le recouvrant de cette précieuse quincaille, les croque-morts fermèrent le couvercle, et mon oncle put reposer comme un haut dignitaire, grâce à moi qui l' avais pomponné comme s' il s' agissait d'un merveilleux paquet.</p>
---	--	---

V této ukázce vidíme nejčastější případ, s nímž jsme se setkali při vyhledávání v literárních textech. Naše hypotéza se tedy nepotvrdila, v literárním jazyce se francouzské jednoduché perfektivum vyskytuje převažující měrou.

<p>jednou ji podezírali, že jim zatajila nějaké peníze;</p>	<p>una vez sospecharon que les había sisado algún dinero;</p>	<p>une fois, ils l' avaient suspectée de leur avoir dérobé de l' argent;</p>
---	---	--

Druhým nejčastějším ekvivalentem španělského jednoduchého perfekta bylo francouzské plusquamperfektivum. Povšimli jsme si tedy, že dochází k posunu z aktuální temporální roviny do neaktuální.

<p>A ty věty mne tak šokovaly, že jsem odbíhal do světlíku a díval jsem se vzhůru na hvězdnou výšeč nebe a pak dál vidlema házel do koryta hnusný papír s myšími rodinami zabalenými do takové vatičky, do bavlnky, ale kdo balí starý papír, tak není humánní, tak jako nebesa, vlastně to, co jsem dělal, někdo tu práci musel udělat, to ta práce byla vraždění novorozeňátek, tak jak to namaloval Pieter Brueghel, tou reprodukcí jsem obaloval minulý týden všechny balíky, ale dneska mi zářily kotouče a terče ze zlatých a</p>	<p>Estas frases me afectaron de tal manera que me fui corriendo a sacar la cabeza al patio abierto para mirar el fragmento de cielo estrellado y sólo después continué cargando el papel asqueroso a la prensa con una horca, un papel lleno de familias de ratitas envueltas en una especie de algodón, de telaraña; de hecho los que trabajan con papel viejo no son humanos, de la misma manera que tampoco lo es el cielo, yo ya sé que alguien lo tiene que hacer, pero en el fondo mi trabajo se reduce a una matanza de inocentes, tal como</p>	<p>Ces phrases me bouleversaient tant qu' il me fallait courir au boyau d' aération pour regarder, très haut, ce fragment étoilé, et puis je retrouvais mon répugnant papier et les familles de souris entourées de flocons cotonneux et je les enfourchais, les jetais dans la cuve ... Celui qui presse le vieux papier n' est pas plus humain que les cieux, mais ce travail, il faut quelqu'un pour le faire, ce genre d' assassinat, ce massacre d' innocents ... La semaine précédent, j' avais enveloppé tous mes paquets d' un tableau de</p>
--	---	--

I v literárních textech jsme se setkaly s případem, kdy španělské jednoduché perfektum odpovídalo francouzskému imperfektu. Opět tedy můžeme konstatovat, že francouzština pojímá děj kurzivně v situacích, kdy jej španělština pojímá jako komplexní.

Poslední případ ekvivalencí, který si okomentujeme, vychází z naší hypotézy. I v literárních textech jsme se setkali s francouzským složeným perfektem v místech, kde španělština užila perfekta jednoduchého.

<p>Strana našťestí klepla hysteriky přes prsty, ztichli, ztichl i Pavel, místo vysokoškolského docenta marxismu bylo příliš pohodlné, aby jím hazardoval, ale něco tu už zůstalo ve vzduchu, zárodek apatie, nedůvěry, pochybovačství, zárodek, který tiše a tajně bujel, nevěděla jsem, co proti tomu dělat, a jen jsem k partaji přilnula ještě víc než dosud, jako by partaj byla živá bytost, člověk, a zvláštní, že spíš žena než muž, moudrá žena, mohu si s ní rozprávět docela důvěrně</p>	<p>Por suerte, el partido les dio un buen palo a los histéricos, se callaron, también se calló Pavel, su puesto de profesor universitario de marxismo era demasiado cómodo como para arriesgarse, pero algo quedó en el ambiente, la semilla de la apatía, de la desconfianza, de la duda, una semilla que iba creciendo en silencio y en secreto, yo no sabía qué hacer para impedirlo y lo único que hice fue acercarme aún más al partido, como si el partido fuera un ser vivo, puedo hablar con él con absoluta confianza</p>	<p>Le Parti, par bonheur, a su taper sur les doigts des hystériques, ils se sont tus, Pavel, comme les autres, a mis une sourdine, son poste de professeur de marxisme à l' Université était trop avantageux pour qu' il le mette en jeu, pourtant un quelque chose restait dans l' air, des germes d' apathie, de méfiance, d' incroyance, germes foisonnant en silence, secrètement, je me demandais que faire contre cela, sinon m' attacher au Parti plus étroitement encore qu' auparavant, comme si le Parti</p>
---	---	---

Musíme dodat, že celou třetinu procentuálního výskytu složeného perfekta ve francouzštině tvoří dialogy. Naše hypotéza se tedy i zde potvrzuje, mluvený jazyk - i když zaregistrovaný v literárním díle – upřednostňuje perfektem složené.

Závěry vyplývající z analýzy literárních textů nás tedy přesvědčily o tom, že složené francouzské perfektem neproniklo do psaného jazyka v takové míře, jakou jsme předpokládali. Budme za tuto skutečnost rádi, vždyť z mluveného jazyka se Francouzům tento čas již téměř vytratil, a pokud bude nadále žít alespoň v literatuře, nebude zcela zapomenut.

Závěr bakalářské práce

Výchozí hypotézou naší práce byl předpoklad, že z úzu francouzštiny a katalánštiny se postupně vytrácí jednoduché perfektum. Jelikož jsme si byli jistí faktem, že v mluveném projevu je tato skutečnost detekovatelná již delší dobu, dali jsme si za úkol zjistit, jak dalece tato tendence pronikla do psaných textů.

Abychom mohli porovnat všechny zkoumané románské jazyky, vytvořili jsme si paralelní jazykový materiál. Ten jsme poté podrobili analýze a došli jsme k následujícím závěrům:

- analýza námi excerpovaného literárního díla z první poloviny 20. století prokázala přítomnost jednoduchého francouzského perfekta v psaných textech. Absence tohoto času v dialogích nám však potvrdila, že při reflexi mluveného jazyka se již tehdy jednoduché perfektum vytratilo i z jazyka psaného.
- excerpta z literárního díla pozdější doby vzniku (originál 1962, překlad 1971) již však nezvratně potvrdila naši hypotézu. Ve všech ukázkách jsme se ve francouzštině i v katalánštině setkali pouze s časy složenými, které odpovídaly španělskému perfektu jednoduchému.
- analýza jazykového materiálu (již pouze španělsko-francouzsko-českého) získaného z paralelního korpusu Syndicate naší hypotézu opět potvrdila. Tentokrát jsme se však setkali i s ekvivalencí v rámci minulých časů jednoduchých.
- poslední analýzu jsme provedli na jazykovém materiálu literárního charakteru získaného taktéž z paralelního korpusu Intercorp. Zde jsme došli ke stejným závěrům jako u nejstaršího excerpovaného díla. I přes to, že oba analyzované romány byly napsány ve druhé polovině 20. století, naše hypotéza se nepotvrdila a většina ekvivalencí byla tvořena časy jednoduchými.

I když se nám výchozí hypotézu nepodařilo potvrdit beze zbytku a na veškerém analyzovaném materiálu, prokázali jsme, že francouzské složené perfektum je čím dál častějším prostředkem k vyjádření ukončené minulosti i v jazyce psaném a postupně tak nahrazuje perfektum jednoduché.

Co se týče výchozího jazyka naší práce, španělštiny, ve srovnání se dvěma dalšími zkoumanými jazyky v naší práci jsme analýzou prokázali, že si dodnes udržela opozici mezi významy vyjadřovanými perfektem jednoduchým a složeným.

Resumen

En la presente tesis de diplomatura llamada “El sistema de los tiempos pasados en español, francés y catalán” comparamos el uso de los tiempos pasados en tres lenguas románicas.

El punto de vista de nuestro trabajo es puramente contrastivo. La hipótesis del trabajo que queríamos verificar consiste en el hecho de que en comparación con los dos otros idiomas el castellano ha conservado, hasta ahora, una clara oposición en el uso de los tiempos pasados. La oposición es evidente también en el caso del catalán, no obstante en su sistema podemos observar la tendencia de recurrir a un tiempo compuesto para expresar lo que el castellano denota con perfecto simple.

El trabajo se divide en dos partes, una teórica y otra analítica. En la primera hemos explicado brevemente cómo y porqué se formaron los tiempos analíticos en las lenguas neolatinas determinando como momento clave de esa evolución la aparición de la perífrasis verbal *habeo factum* que originó los tiempos compuestos que se usan en las lenguas románicas actuales. Después de presentar las funciones y regularidades del uso de los tiempos compuestos, presentamos el sistema de los tiempos pasados en las lenguas examinadas. El concepto de la comparación surge de manuales publicados en checo y su objetivo es presentar el sistema teórica, sistemática y claramente.

A continuación examinamos y presentamos el sistema de los tiempos pasados de cada una de las lenguas en cuestión. Nos esforzamos en presentar la problemática de un modo claro para que los lectores potenciales, estudiantes de solo una de las lenguas examinadas, puedan orientarse fácilmente en el trabajo. La lengua en la que nos especializamos es el español, por eso las partes dedicadas a ésta cuentan con más páginas y son las que tienen un mayor grado de desarrollo teórico y didáctico.

Más adelante comparamos el sistema de los tiempos pasados de las lenguas románicas con el checo. Hemos abarcado un problema que se podría estudiar indefinidamente, pero en nuestro trabajo lo esbozamos muy brevemente y enfatizamos la oposición de tiempos perfectivos e imperfectivos.

Hemos visto que todas las lenguas examinadas disponen de tiempos pasados equivalentes e idénticos en lo que concierne a su forma, describiendo en más detalle dos excepciones de este sistema: el perfecto compuesto francés y el perfecto perifrástico catalán. El primero por haber sintetizado en sus regularidades de uso las situaciones expresadas antiguamente por el perfecto simple y el segundo por haber reemplazado completamente el perfecto simple.

En la parte analítica del trabajo intentamos someter el sistema de los tiempos pasados a un análisis contrastivo. Para poder comparar y comentar todas las lenguas examinadas, tuvimos que crear un material lingüístico paralelo. Con la intención de describir el sistema objetivamente, trabajamos con textos representativos del estilo informativo y literario, actuales y de sendas décadas del siglo XX, respectivamente.

Observando la equivalencia en el uso de los tiempos pasados en ese material lingüístico llegamos a la conclusión de que nuestra hipótesis de partida fue correcta. En francés encontramos el uso del perfecto simple solo en la lengua literaria, además lo detectamos exclusivamente en la muestra literaria de la primera mitad del siglo XX.

Para comparar el sistema español con el del francés hemos empleado el corpus paralelo entre esas dos lenguas y el checo. El corpus fue creado por el Instituto del Corpus nacional checo y se encuentra disponible online. Con la intención de obtener resultados objetivos, consultamos dos partes de esta herramienta – el corpus Syndicate, que contiene textos periodísticos, y el corpus de textos literarios.

El análisis de la sección Syndicate del corpus mencionado reveló nuevamente que nuestra hipótesis era correcta, permitiéndonos remarcar que los textos periodísticos suelen estar sometidos a un mayor grado de influencia por el lenguaje hablado. Esto queda confirmado por el hecho de que en la mayoría de los textos franceses figuraba el perfecto compuesto en situaciones donde español emplea el perfecto simple.

Después de haber comentado los resultados de los análisis aclaramos que la tendencia de recurrir a los tiempos compuestos para describir el pasado se puede observar en los casos del francés y el catalán, como habíamos previsto.

Frente a la vastedad del tema tratado somos concientes de las limitaciones de nuestro trabajo, sin embargo esperamos que pueda servir como un breve manual contrastivo que confirma en documentos escritos tendencias claramente detectables en lengua hablada.

Palabras claves: *tiempos pasados, tiempos compuestos, formas analíticas, español, francés, catalán, análisis contrastivo comentado, material lingüístico*

Resumé

V bakalářské práci „Systém minulých časů ve španělštině, francouzštině a katalánštině“ se zabýváme komparací minulých časů ve třech vybraných románských jazycích. Původní myšlenkou práce byla tendence románských jazyků k tvoření a užívání složených časů, která je patrná především v jazyce francouzském a katalánském. Výchozím jazykem studie byla španělština, v níž je i v současné době zachována opozice mezi základními minulými časy. Cílem našeho zkoumání bylo prokázat, že ve srovnání se španělštinou, která důsledně dodržuje všechny opozice mezi jednotlivými minulými časy i v mluveném projevu, jsou prostředky k vyjádření identických situací ve dvou zbylých jazycích simplifikovány a z mluveného – a v určitých komunikačních situacích i z psaného projevu – se vytrácí složitější formy jednoduchého perfekta.

V úvodu teoretické části velice stručně představujeme vývoj románských jazyků. Důraz klademe především na osvětlení vzniku komplexních tvarů. Analytické časy se poté snažíme důkladněji rozebrat a uvést jejich základní vlastnosti a zákonitosti užívání. Teoretickou část práce uzavíráme porovnáním systému minulých časů v románských jazycích se systémem češtiny a kapitolami věnovanými výjimkám v systému, francouzskému složenému perfektu a katalánskému opisnému perfektu.

V praktické části práce se snažíme dokázat, že analytické časy nahrazující v dnešním mluveném projevu syntetické perfekto, pronikly již i do psaných textů. Paralelní korpusy, pomocí nichž porovnáváme všechny tři románské jazyky s češtinou, jsme si vytvořili za pomoci dostupných publikací. Žánrového rozpětí se snažíme docílit výběrem dvou odlišných typů textu – publikací Evropské unie s převážující informativní funkcí a excerpovanými literárními díly. Následně výzkum provádíme i za pomoci elektronických paralelních korpusů Intercorp. Zde však případové studie zahrnují pouze španělštinu a francouzštinu.

Získaný jazykový materiál poté podrobujeme komentované kontrastivní analýze a verifikujeme výchozí hypotézu práce. Španělskému jednoduchému perfektu odpovídají ve většině případů francouzské složené a katalánské opisné perfekto. Tyto závěry vzešly především z informativních textů, současných literárních děl a elektronického korpusu Syndicate obsahujícího publicistické texty.

Jsme si vědomi obsáhlosti tématu i limitů našeho zkoumání, pevně však věříme, že by naše práce mohla posloužit studentům jednotlivých zkoumaných jazyků jako přehledná a simplifikovaná příručka věnující se problematice současných tendencí v užívání minulých časů.

Klíčová slova: *minulé časy, složené časy, analytické tvary, španělština, francouzština, katalánština, komentovaná kontrastivní analýza, jazykový materiál*

Summary

The thesis called “The system of past tenses in Spanish, French and Catalan languages“ applies a contrastive point of view on the three chosen Romance languages.

The aim of our thesis is to prove that in contemporary French and Catalan, the compound tenses tend to predominate. Clear opposition between simple and compound tenses can be detected in the current Spanish, the language we are focusing on. The analytical part of our thesis tries to observe the equivalences in the use of past tenses.

The thesis consists of two parts. At the beginning of the first one we briefly introduce the evolution of Romance languages, pointing out the moment of appearing of the construction *habeo factum* as the key one. That paraphrase is the source of all the compound tenses used in Romance languages nowadays.

Then we present the system of past tenses in the languages of our research. We try to compose this chapter theoretically and we follow the studies of Czech linguists Bohumil Zavadil and Petr Čermák. The following chapter presents systematically and very clearly the system of past tenses in each studied language. In this part we impose the didactical point of view on the system so it would be comprehensible and well structured.

At the end of the theoretical part we compare the Romance system to the Czech one and we dedicate the individual chapters to the only two exceptions in the system – the French compound perfect tense and the Catalan paraphrastic perfect tense. The first one assumed the function of the simple perfect tense, the second one replaced the simple tense in the contemporary use of language. In both of those exceptions, the analytic forms substituted the synthetic ones.

In the analytic part we focus on equivalences of the Spanish simple perfect tense. To prove our hypothesis, we created the linguistic material out of informative publications and pieces of literary work. French and Spanish were then contrasted also on the electronic parallel corpus. The commented contrastive analysis proved our hypothesis right. French and Catalan use compound tenses to express the situations denoted by the simple perfect tense in Spanish. These conclusions were visible mainly in the informative and publicistic texts.

We are aware of vastness of the studied problem but we hope that our thesis could serve as the brief manual for the students of one of the examined languages.

Key words: *past tenses, compound tenses, analytic forms, Spanish, French, Catalan, commented contrastive analysis, linguistic material*

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY:

ALARCOS LLORACH, Emilio. *Gramática de la lengua española*. Madrid : Editorial Espasa Calpe, 2000. ISBN 84-239-7922-9.

BADÍA I MARGARIT, Antoni Maria. *Gramàtica catalana*. Madrid: Gredos, 1985. ISBN 8-42-491127-X.

CAMPROUX, Charles. *Les langues romanes*. Paris : Presses Universitaires de France, 1974. ISBN 2-13-035916-7.

ČERMÁK, Josef; ILEK, Bohulav; SKOUMAL, Aloys. *Překlad literárního díla*. Praha : Odeon, 1970. 01-055-70 12/13.

ČERNÝ, Jiří. *Morfología española*. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2008. ISBN 978-80-244-2153-7.

DIETRICH, Wolf. *El aspecto verbal perifrástico en las lenguas románicas*. Přel. Marcos Martínez Hernández. Madrid : Gredos, 1983. ISBN 84-249-0905-4.

ECHENIQUE ELIZONDO, María Teresa; MARTÍNEZ ALCALDE, María José. *Diacronía y gramática histórica de la lengua española*. València : Universitat de València. Editorial Tirant lo Blanch, 2005. I.S.B.N. 84-8456-379-0.

GARCÍA FERNÁNDEZ, Luis. *El aspecto gramatical en la conjugación*. Madrid : Arco Libros, 1998. ISBN 84-7635-294-8.

GÓMEZ TORREGO, Leonardo. *Gramática didáctica del español*. Madrid : Ediciones SM, 2002. ISBN 9-788-46751-549-7.

HENDRICH, Josef; RADINA, Otomar; TLÁSKAL, Jaromír. *Francouzská mluvnice*. Plzeň : Fraus, 2001. ISBN 80-7238-064-8.

KRÁLOVÁ, Jana; KRBCOVÁ, Milada; DEKANOVÁ, Alena; CHACÓN GIL, Pablo. *¿Fiesta! 1*. Plzeň : Fraus, 2000. ISBN 80-7238-085-0.

KRÁLOVÁ, Jana; KRBCOVÁ, Milada; CHACÓN GIL, Pablo; HRUBÁ, Hana. *¿Fiesta! 2*. Plzeň : Fraus, 2001. ISBN 80-7238-123-7.

KRÁLOVÁ, Jana; KRBCOVÁ, Milada; CHACÓN GIL, Pablo; HRUBÁ, Hana. *¿Fiesta! 3*. Plzeň : Fraus, 2003. ISBN 80-7238-214-4.

KŘEPINSKÝ, Maxmilian. *ROMANICA II. La naissance des langues romanes et l'existence d'une période de leur évolution commune (latin vulgaire, période romane) /Vznik románských jazyků a existence periody jejich společného vývoje (latiny vulgární, periody románské atp.)* Praha : Nakladatelství ČSAV, 1958. A – 09082.
(in Rozpravy Československé akademie věd)

LEEMAN-BOUIX, Danielle. *Le grammaire du verbe français : des formes au sens*. Paris : Nathan, 1994. ISBN 2.09.190.699.1.

- LEVÝ, Jiří. *Umění překladu*. Praha: Ivo Železný, 1998. ISBN 80-237-3539-X.
- OSTRÁ, Růžena. *Přehled vývoje románských jazyků I. Lidová latina. Francouzština*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1980. Vydání první. 1111 – 1527.
- PROKOPOVÁ, Libuše. *Španělština*. Praha : LEDA, 2000. ISBN 80-85297-76-4.
- SAUSSURE, Ferdinand de. *Kurs obecné lingvistiky*. Přel. František Čermák. Praha : Academia, 2007. ISBN 978-80-200-1568-6.
- ŠABRŠULA, Jan. *Úvod do srovnávacího studia románských jazyků (pro začínající romanisty)*. Ostravská univerzita, 1994. ISBN 80 – 7042 – 407 – 9.
- TOURATIER, Christian. *Le système verbal français*. Paris : Arnaud Colin, 1996. ISBN 2-200-01378-7.
- TVRDÁ-MOIXOVÁ, Diana. *Přehled katalánské mluvnice*. Praha : Univerzita Karlova, 1968.
- VILIKOVSKÝ, Ján. *Překlad jako tvorba*. Přel. Emil Charous. Praha : Ivo Železný, 2002. ISBN 80-237-3670-1.
- WALTEROVÁ, Henriette. *Francouzština známá i neznámá*. Překlad Marie Dohalská a Olga Schulzová. Praha : Jan Kanzelsberger, 1993. ISBN 80-85387-15-8.
- ZAVADIL, Bohumil; ČERMÁK, Petr. *Mluvnice současné španělštiny*. Praha : Nakladatelství Karolinum, 2010. ISBN: 978-80-246-1641-4.

Jazykové příručky:

- Diccionari escolar català - castellà / castellano – catalán*. Barcelona : Larousse, 2007. ISBN 978-84-8332-964-1.
- Dictionnaire français-espagnol / espagnol – français*. Paris : Larousse, 2005. ISBN 2-03-540118-6.
- Dictionnaire Hachette – Langue française*. Paris : Hachette, 2000. ISBN 2.01-280502.7.
- GREPL, Miroslav, et al. *Příruční mluvnice češtiny*. Praha : Lidové noviny, 2008. ISBN 978-80-7106-980-5.
- Nivell elemental 2*. Barcelona : Castellnou, 2006. ISBN 84-8287-782-8.
- Slovník spisovné češtiny*. Praha : Academia, 2007. ISBN 978-80-200-1347-7.

Články:

- COLON, German. IX. Congrés internationale de linguistique romane. *Le parfait périphrastique catalan*. [online]. Dostupné na www: < <http://romanistika.ff.cuni.cz/fr/>>.

Internetové zdroje:

El verbo español – los tiempos de indicativo – el pasado [online]. Dostupné na www: <http://web.grinnell.edu/courses/spn/f09/spn34301/grammatica/pdf/VE0102_AB/VE0102_B2.pdf>.

Zdroje k praktické části práce:

Guia del Tractat de Lisboa. [online] Dostupné na www: <<http://ec.europa.eu/spain/barcelona/images/documents/publicacions/2010/tractatlisboacat.pdf>>

Su guía sobre el Tratado de Lisboa. [online] Dostupné na www: <<http://ec.europa.eu/publications/booklets/others/89/es.pdf>>

Váš průvodce Lisabonskou smlouvou. [online] Dostupné na www: <<http://ec.europa.eu/publications/booklets/others/89/cs.pdf>>

Votre guide du traité de Lisbonne. [online] Dostupné na www: <<http://ec.europa.eu/publications/booklets/others/89/fr.pdf>>

Excerpované knihy:

- RODOREDA, Mercè. *La plaça del Diamant*. Barcelona : Institut d'Estudis Catalans, 2008. ISBN 978-84-7329-106-4. (v textu práce užívána zkratka **LPdDt**)

RODOREDA, Mercè. *La plaza del Diamante*. Přel. Enrique Sordo. Barcelona : Ediciones Orbis, 1987. ISBN 84-402-0023-4. Dostupné na www: <http://www.4shared.com/get/PnFHu34W/Rodoreda_Merce_-_La_Plaza_Del_.html>. (v textu práce užívána zkratka **LPdDte**)

RODOREDA, Mercè. *La place du diamant*. Přel. Bernard Lesfargues. Paris : Gallimard, 2008. ISBN 978-2-07-077956-7. (v textu práce užívána zkratka **LPcedD**)

RODOREDOVÁ, Mercè. *Diamantové náměstí*. Přel. Jan Schejbal. Praha : Odeon, 1973. 01-005-73. (v textu práce užívána zkratka **DN**)

- SAINT-EXUPÉRY, Antoine de. *El principito*. Edición bilingüe español-francés. Přel. Joëlle Eyheramonno. Barcelona : Ediciones Promedio, 2008. ISBN 978-84-7771-088-2. (v textu práce užívána zkratka **EIP**)

SAINT-EXUPÉRY, Antoine de. *El petit príncep*. Přel. Anna a Enric Casassas. Barcelona : Ediciones Salamandra, 2008. ISBN 978-84-92549-30-6. (v textu práce užívána zkratka **EIPP**)

SAINT-EXUPÉRY, Antoine de. *Malý princ*. Přel. Zdeňka Stavinohová. Praha : Albatros, 1996. ISBN 80-00-00429-1. (v textu práce užívána zkratka **MP**)